МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота магістра

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ

Виконала: магістрантка 2-го курсу,
гр. 8.2313-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
А.С. Вієнко

Керівник: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
професор, д.і.н. Приймак О.М.

Рецензент: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, д.філос.н. Чайка І.Ю.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____ Т.І. Бутченко
«____»_____2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТЦІ

Вієнко Анастасії Сергіївні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Діагностика ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті
керівник роботи Приймак Олег Миколайович, д.і.н., професор,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «11» березня 2024 року № 434-с

2. Строк подання студентом роботи 4 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Агарков О. А., Арабаджиєв Д. Ю., Єрохіна Г. В., Мещан І. В. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Запоріжжя : Вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. 487 с.; Грідін О. В. Актуальні проблеми, сучасні тенденції та основні напрями подолання безробіття в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. С.38 - 40.; Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи: Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Розглянути стан наукової розробки теми. 2. Охарактеризувати основні поняття дослідження: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика». 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. 4. Визначити сутність та особливості соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. 5. Здійснити класифікацію технологій соціальної роботи з безробітними. 6. Здійснити порівняльний аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану 7. Визначити критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. 8. Проаналізувати програми та технології, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі. 9. Запропонувати

шляхи вдосконалення соціальних програм та технологій у контексті боротьби з безробіттям_____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
_____
_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Приймак О.М., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	06.05.2024	06.05.2024
Розділ 2	Приймак О.М., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	25.06.2024	25.06.2024
Розділ 3	Приймак О.М., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	16.09.2024	16.09.2024

7. Дата видачі завдання 28 квітня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Лютий – березень 2024	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2024	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2024	*виконано*
4.	І розділ	Травень – червень 2024	*виконано*
5.	ІІ розділ	Липень – вересень 2024	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Вересень – жовтень 2024	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Листопад – грудень 2024	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2024	*виконано*

Студент _____ А.С. Вієнко_____

Керівник роботи _____ О.М. Приймак____

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна__

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 85 сторінок, 68 позицій у списку літератури.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, БЕЗРОБІТНІ, ДІАГНОСТИКА, ПРИФРОНТОВЕ МІСТО

Метою дослідження: є здійснення діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті з подальшою розробкою рекомендацій щодо її підвищення.

Об'єктом дослідження: є безробітні люди у прифронтовому місті.

Предметом дослідження: є ефективність технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті.

Методи дослідження: абстрагування, індукція, метод термінологічного аналізу понять, аналіз, синтез, дедукція, інтуїція, систематизація, узагальнення, правовий метод, бібліографічний метод.

Гіпотеза дослідження: процес використання інноваційних технологій у сфері соціальної роботи може сприяти зниженню безробіття та підвищенню соціально-економічного розвитку у прифронтових містах.

Висновки: 1. Соціальна робота з безробітними у прифронтовому місті полягає в організації заходів, що сприяють інтеграції людей на ринку праці, адаптації до вимог професійної підготовки, наданні підтримки в реалізації їхнього соціального права на працю та вільний вибір професії чи виду діяльності.

2. В Запоріжжі активно використовуються програми перекваліфікації, державні грантові програми для підтримки бізнесу та самозайнятості такі як «Власна справа» та «Гранти для ветеранів та другого з подружжя», інформаційні платформи для працевлаштування, ІТ-курси, коворкінг-центри та ІТ-інкубатори.

3. Використання інноваційних технологій у сфері соціальної роботи є лише частиною успішного процесу зниження безробіття. Велику роль в даному випадку грає компетентність соціального працівника, його обізнаність та вміння застосовувати на практиці комплексно інші технології соціальної роботи.

SUMMARY

The qualification work consists of 85 pages and 68 items in the list of references.

SOCIAL WORK TECHNOLOGIES, UNEMPLOYED, DIAGNOSTICS, FRONT-LINE CITY

The purpose of research: to diagnose the effectiveness of social work technologies with unemployed in a front-line city and to develop recommendations for their improvement.

Object of research: unemployed individuals in a front-line city.

Subject of research: effectiveness of social work technologies with unemployed in a front-line city.

Research methods: abstraction, induction, the method of terminological analysis of concepts, analysis, synthesis, deduction, intuition, systematization, generalization, legal method, bibliographic method.

Hypothesis of research: process of using innovative technologies in the sphere of social work can contribute to reducing unemployment and enhancing socio-economic development in front-line cities.

Conclusions: 1. Social work with unemployed in a front-line city involves activities that promote integration into the labor market, adaptation to the requirements of professional training, and providing support in realizing their social right to work and the free choice of profession or activity.

2. Programs for retraining, state grant programs to support business and self-employment such as “Own Business” and “Grants for Veterans and Their Spouses”, informational platforms for employment, IT courses, coworking centers, and IT incubators are actively implemented in Zaporizhzhia.

3. Innovative technologies used in the sphere of social work is only a part of successful process of reducing unemployment. A significant role in this process is played by the competence of the social worker, their knowledge, and ability to practically and comprehensively apply other social work technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. МЕТОЛОДОЛОГЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ 6
1.1. Стан наукової розробки теми 6
1.2. Характеристика основних понять дослідження: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика», «прифронтове місто» 12
1.3. Принципи та методи дослідження ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті 19
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ 29
2.1. Сутність та особливості соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті 29
2.2. Класифікація технологій соціальної роботи з безробітними 37
2.3 Порівняльний аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану 50
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ 63
3.1. Критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті 63
3.2. Аналіз програм та технологій, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі 66
3.3. Шляхи вдосконалення соціальних програм та технологій у контексті боротьби з безробіттям 70
ВИСНОВКИ 75
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 79

ВСТУП

Актуальність дослідження. Право на працю є одним з основоположних прав людини і закріплено як в міжнародних нормативно-правових актах, так і в Конституції України. Реалізуючи своє право на працю, кожен тим самим створює передумови для реалізації інших невід'ємних прав, таких як право на гідний рівень життя, відпочинок, охорону здоров'я, освіту, медичну допомогу тощо, причому це стосується забезпечення не лише власних прав, а і прав членів своєї родини.

Соціальний захист населення є невід'ємною частиною політики будь-якої держави. І соціальний захист безробітних людей є досить важливим напрямком соціальної політики та соціального захисту. Соціальна робота у сфері зайнятості є обов'язковою умовою соціального захисту населення. Вона відрізняється своїми особливими технологіями, методами та формами.

Питання безробіття завжди було, є і, мабуть, завжди буде проблематичним. Особливо проблемним це явище стало після початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, оскільки на той момент ринок праці буквально «завмер». У людей на той час в пріоритеті були інші цінності, а саме питання збереження власного життя та життя своїх рідних. Ситуація з безробіттям у прифронтових областях була особливо складною через воєнний конфлікт. Військові дії, пошкодження інфраструктури та відсутність економічних можливостей призвели до втрати робочих місць і ускладнили знаходження нових. Багато людей були вимушені залишати свої домівки, шукати притулок в інших регіонах або навіть країнах.

На початку війни протягом першого періоду було найбільше зростання кількості безробітних громадян, на сході та південному сході України цей показник сягнув 74%. Також з'явилася велика кількість людей, які втратили роботу у зв'язку з окупацією та руйнуванням підприємств, фірм, установ та організацій, де вони працювали до повномасштабного вторгнення. З часом відбулося поступове зниження кількості безробітного та збільшення зайнятого

населення. Це було свідченням того, що люди почали пристосовуватися до нових реалій життя, які сформувалися під впливом війни.

За даними дослідницької агенції «Info Sapiens», рівень безробіття у січні 2024 року склав 17 %. Ситуація із зайнятістю ускладнюється через загострення дисбалансів на ринку праці. Станом на 1 січня 2024 року в Державній службі зайнятості (ДСЗ) було зареєстровано 96,1 тис. безробітних, серед яких понад 40 % мають вищу освіту, при цьому кількість доступних вакансій становила лише 40,2 тис. Протягом 2023 року статус безробітного мали 483,2 тис. осіб, що значно менше порівняно з 867,6 тис. у 2022 році. У 2023 році вдалося працевлаштувати 160,1 тис. осіб, а професійне навчання пройшли 32,9 тис., тоді як у 2022 році ці показники становили відповідно 248,8 тис. і 46,6 тис. осіб [3].

Упродовж 2023 року на ринку праці спостерігалися традиційні сезонні коливання, однак загальною тенденцією стало значне зростання попиту на робочу силу. Основними генераторами цього попиту були роботодавці з Київської, Дніпропетровської, Львівської, Одеської та Харківської областей. Крім того, порівняно з 2022 роком, у 2023 році відзначено суттєве збільшення кількості вакансій у прифронтових регіонах. Зокрема, у Миколаївській області приріст становив 77,5 %, у Чернігівській – 57,2 %, у Сумській – 53 %, а в Запорізькій – 25,9 % [39].

На сьогоднішній день, не дивлячись на збільшення попиту на ринку праці та приріст вакансій, в Україні рівень безробіття досяг критичної позначки, що призводить до виникнення численних соціальних проблем, вирішення яких вимагає залучення значних додаткових ресурсів. За таких умов особливе значення надається використанню ефективних технологій соціальної роботи з безробітними. Саме тому обрана нами тема дослідження є досить актуальною, враховуючи сучасні реалії життя та загальний стан справ у сфері зайнятості.

Об`єкт дослідження: безробітні люди у прифронтовому місті.

Предмет дослідження: ефективність технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті.

Метою дослідження є здійснити діагностику ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті з подальшою розробкою рекомендацій щодо її підвищення.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати такі *завдання:*

– розглянути стан наукової розробки теми;

– охарактеризувати основні поняття дослідження: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика»;

– обґрунтувати принципи та методи дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті;

– визначити сутність та особливості соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті;

– здійснити класифікацію технологій соціальної роботи з безробітними;

– здійснити порівняльний аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану;

– визначити критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті;

– проаналізувати програми та технології, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі;

– запропонувати шляхи вдосконалення соціальних програм та технологій у контексті боротьби з безробіттям.

Гіпотеза: процес використання інноваційних технологій у сфері соціальної роботи може сприяти зниженню безробіття та підвищенню соціально-економічного розвитку у прифронтових містах.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1.
МЕТОЛОДОЛОГЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ

1.1. Стан наукової розробки теми

Як відомо, протягом свого існування людство по-різному ставилося до безробіття. Люди в різні часи сприймали безробіття і як велике зло, яке необхідно бороти за допомогою різноманітних засобів, і як досить короткострокове явище, що не представляє серйозної проблеми. Власне безробітних на протязі всієї історії намагались карати, змушували працювати, до того ж, роблячи це іноді у варварський спосіб, іноді їм надавали матеріальну допомогу, яка пізніше підвищувала рівень безробіття ще більше. Тобто, використовували різноманітні технології у боротьбі з безробіттям.

Зазначимо, що безробіття як соціальна проблема давно привертає увагу як дослідників, так і практиків у сфері соціальної роботи. Цю тему аналізували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, розглядаючи її в широкому історичному контексті, починаючи ще з початку XX століття. Зокрема, питання безробіття, соціальної допомоги безробітним та їхнім сім'ям досліджували такі вчені, як Сідней Вебб, Джон Гобсон, Вернер Зомбарт та інші.

Сідней Вебб, британський економіст і політичний діяч лівого спрямування, один із засновників Лондонської школи економічних і політичних наук, у своїх працях детально розглядав проблему безробіття та шляхи її вирішення. Частина його досліджень увійшла до відомої праці «Промислова демократія», яку було перекладено російською мовою під назвою «Теорія і практика англійського тред-юніонізму».

Джон Гобсон, автор понад 50 наукових публікацій, також приділяв значну увагу проблемі безробіття. У своїх роботах, таких як «Еволюція сучасного капіталізму» та «Імперіалізм», він критикував капіталістичну систему

виробництва, що мала колоніальний характер. Гобсон пропонував спрямовувати кошти, отримані від високих податків на багатих, на соціальну підтримку працівників, які втратили роботу.

Таким чином, дослідження безробіття було не лише соціально важливим, а й заклало основи для формування практичних підходів до вирішення цієї проблеми.

Аналізуючи дослідження ефективності технологій соціальної роботи з безробітними, варто звернути увагу на праці німецького економіста, історика та соціолога Вернера Зомбарта. Його дослідження здебільшого присвячені економічному розвитку країн Західної Європи в період становлення капіталізму, а також формуванню й розвитку соціальних рухів. Хоча не всі аспекти теорії Зомбарта знаходять підтримку в сучасному науковому дискурсі, його погляди на соціальну політику є надзвичайно актуальними.

У своїй праці «Ідеали соціальної політики» Зомбарт, дискутуючи з науковцями свого часу, окреслює своє бачення соціальної політики. Він визначає її як комплекс заходів, що включає регулювання трудових договорів, забезпечення роботою найбільш уразливих груп (зокрема домашніх ткачів), страхову політику, охоронне законодавство для працюючих, впровадження нормованого робочого дня та створення сприятливих умов праці.

Особливо цінним є його підхід до розуміння продуктивності. Зомбарт підкреслює, що успішність виробництва залежить не лише від технічної досконалості, але й від якісної організації суспільної діяльності. Він розглядає соціальну політику як інструмент побудови соціального порядку, який, з одного боку, регулює економічну діяльність, а з іншого – сприяє прогресу суспільства в напрямку свободи й світла [44, с. 86]. Таким чином, погляди Зомбарта залишаються вагомими для розробки сучасних підходів до вирішення проблем зайнятості та організації соціальної роботи.

Серед сучасних західних дослідників, які у своїх працях аналізують проблему безробіття та пропонують шляхи її подолання або зменшення, можна виокремити таких науковців, як Дж. Кейнс, А. Пігу, Г. Беккер, Д. Норт та інших.

Хоча їх важко безпосередньо віднести до фахівців у галузі соціальної роботи, вони є представниками економічних, а точніше соціально-економічних напрямків досліджень. Проте їхній науковий доробок заслуговує на увагу, оскільки розробка та впровадження технологій соціальної роботи з безробітними неможливі без урахування соціально-економічних аспектів цього явища.

Наприклад, основні ідеї Дж. Кейнса, викладені у його праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка й грошей», лягли в основу соціальної політики Сполучених Штатів, Великобританії та низки інших країн у 1950–1970-х роках. Ця модель, відома як «кейнсіанство», базувалася на принципах максимальної економічної ефективності, поєднаної із збереженням соціальної справедливості. Уряди цих країн вперше оголосили боротьбу з бідністю задля досягнення загального добробуту. Це сприяло формуванню соціально орієнтованої ринкової економіки, яка дозволяла громадянам через демократичні інститути захищати свої соціально-економічні права. Держава взяла на себе реалізацію низки соціальних програм, включно з боротьбою з безробіттям, створюючи спеціальні установи, такі як центри профорієнтації, перепрофілювання, професійної підготовки та соціально-психологічної підтримки.

Також значну цінність мають праці американського економіста й соціолога Г. Беккера, представника Чиказької школи, який застосовував економічні методи для аналізу людської поведінки. У своїх роботах «Інвестиції у людський капітал: теоретичний аналіз» та «Людський капітал: теоретичний та емпіричний аналіз» Беккер на основі емпіричних досліджень доводить, що інвестиції в людський капітал у США дають значно вищу віддачу, ніж інвестиції в цінні папери, особливо якщо йдеться про молодь. На думку науковця, людський капітал – це сукупність знань, навичок, досвіду та мотивацій кожної людини. Інвестиціями в нього є освіта, накопичення професійного досвіду, охорона здоров’я та пошук інформації. Держави й корпорації, які активно інвестують у людський капітал, істотно нарощують свій економічний потенціал, тоді як ті, хто ігнорує цей ресурс, стикаються зі зростанням безробіття і значними втратами у довгостроковій перспективі [52].

У працях вітчизняних науковців проблематика безробіття досліджувалася з різних сторін. Один із ключових аспектів – психологічний, де акцент робиться на вивченні впливу безробіття на особистість та її психологічні стани. Наприклад, у статті Г. Бойко зазначається, що втрата роботи є кризовою подією, яка негативно впливає на уявлення людини про себе, її здатність контролювати своє життя та призводить до виникнення таких емоційних станів, як зневіра та розпач. Авторка підкреслює, що в таких випадках безробітна людина часто потребує психологічної підтримки. Серед ефективних форм такої допомоги Г. Бойко виділяє роботу в групах взаємодопомоги, індивідуальне консультування та спеціальні групові тренінги, спрямовані на подолання негативних наслідків безробіття [9]. На нашу думку, це і є справжня соціальна робота з використанням певних технологій з безробітними.

По-друге, варто виділити соціологічний аспект, що зосереджується на вивченні феномену безробіття та його впливу на сучасне соціальне середовище. У рамках соціологічних досліджень увага приділяється аналізу соціальних чинників, які спричиняють безробіття, та його наслідків для суспільства [32] та соціальні групи, які є найбільш уразливими і мають високу ймовірність потрапити до категорії безробітних [41]. По-третє, важливим є правовий аспект безробіття, який розглядається у науковій праці В. Гончарова «Правові аспекти соціального захисту безробітних громадян» (2014) [13]. У цьому дослідженні акцентується увага на розробці правових основ для оптимізації механізмів мінімізації наслідків безробіття та забезпечення соціально-правового захисту праці і зайнятості.

Проблеми професійної перепідготовки та перепрофілювання осіб, які втратили роботу, також були досліджені низкою вітчизняних учених, таких як Б. Гершунський, А. Новікова, В. Скульська та інші. Наприклад, В. Скульська в своєму посібнику запропонувала сучасну модель організації навчального процесу для безробітних. З огляду на вразливість цієї категорії громадян, вона розробила теоретико-методологічне обґрунтування навчання безробітних як

ціннісної системи та запропонувала новітні підходи до оцінки ефективності навчання цієї групи населення [43].

З розвитком інформаційного суспільства в Україні з’являються наукові праці, які присвячені новим професіям, пов'язаним із інформаційними технологіями та розвитком електронної мережі Інтернет. Наприклад, у статті Ж. В. Балабанюка «Пошуки вакансії в Мережі: особливості віртуального ринку праці» зазначається, що цей ринок праці наразі є мало дослідженим, але поступово витісняє традиційні сектори. Тому, при застосуванні технологій соціальної роботи з безробітними, необхідно враховувати нові професійні тенденції, що дозволить розширити можливості пошуку майбутньої роботи [4].

У працях О. Балакірєвої, П. Павленок та І. Іванової розглядаються основні форми та методи соціальної роботи з безробітними, зокрема з молоддю. Автори підкреслюють важливість індивідуалізації підходів до кожного клієнта, оскільки кожен має свої особливості, які потрібно враховувати при наданні соціальних послуг шукачам роботи. Також важливим є акцент на активізації самого клієнта в процесі пошуку роботи. О. Балакірєва зазначає, що для молоді слід організовувати навчання з техніки пошуку роботи, оскільки такі методи соціальної роботи сприяють розширенню інформаційного поля про ситуацію на локальному ринку праці, підвищують конкурентоспроможність безробітних, активізують їхні зусилля та прискорюють процес працевлаштування [5, с. 74].

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України, безсумнівно мало вплив на зміну вектору досліджень питання безробіття, особливо у прифронтових містах. Прифронтові міста, які перебувають у зоні конфлікту, стикаються зі складними викликами та потребами населення, зокрема серед безробітних. Необхідність вирішення цих проблем привернула увагу дослідників та стимулювала розвиток наукових досліджень.

Сучасні українські науковці, такі як В. Антонюк, С. Бандур, В. Брич, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Левченко, Ю. Маршавін, О. Новікова, В. Онікієнко та інші, приділяють значну увагу дослідженню проблем регулювання та розвитку ринку праці в Україні. Їхні праці охоплюють різні аспекти цієї теми, зокрема

особливості та перспективи розвитку ринку праці в умовах соціальних трансформацій, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади, а також проблеми регулювання військової та післявоєнної економіки.

Дослідники Т. І. Олійник та А. В. Жураковська зосередилися на аналізі стану ринку праці в умовах військових дій в Україні, розглядаючи вплив конфлікту на зайнятість, мобільність робочої сили та соціальні наслідки для різних груп населення [31, с. 123]. Крім того, важливим аспектом цього дослідження є аналіз впливу трудової міграції на процеси трансформації ринку праці.

В. В. Близнюк та Л. Д. Яценко досліджували основні загрози соціальній безпеці на українському ринку праці, що виникли внаслідок війни Російської Федерації проти України, та визначили перспективи їх нейтралізації. Вони звертають увагу на негативні наслідки війни для трудового потенціалу країни, такі як зниження рівня зайнятості, масова міграція працездатного населення та інші соціально-економічні проблеми. Дослідники також пропонують стратегії та механізми для мінімізації цих загроз у майбутньому [8, с. 1109].

Дослідники Ю. М. Маршавін, Т. Г. Кицак та А. О. Василенко проаналізували процеси та тенденції у сфері зайнятості в Україні за два довоєнні десятиліття. Вони обґрунтували основні причини та фактори цих змін, а також визначили напрями й інструменти для удосконалення функціонування ринку праці в країні. Окрім того, дослідники окреслили шляхи відновлення економіки на засадах соціальної відповідальності, підкреслюючи необхідність створення умов для сталого розвитку зайнятості та зниження соціальної нерівності в умовах післявоєнної реконструкції [29].

Дослідниця С. Т. Слюсар проаналізувала сучасний стан ринку праці та рівень безробіття в Україні, виявивши основні причини зростання безробіття в країні. Вона також сформулювала пропозиції щодо підвищення рівня зайнятості серед населення, акцентуючи увагу на необхідності вдосконалення політики зайнятості, розвитку професійної підготовки та перепідготовки, а також на створенні нових робочих місць у різних секторах економіки для зниження

соціальної напруги та підтримки економічної стабільності [45, с. 86]. Однак на сьогодні в Україні спостерігається недостатня кількість наукових досліджень, що стосуються ринку праці під час війни, а також використання різних форм, методів і технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтових містах. Це обумовлено кількома факторами, зокрема відсутністю достовірних статистичних даних, скороченням фінансування наукових досліджень і ускладненням проведення соціологічних опитувань через нестабільну ситуацію в країні, особливо в районах, що знаходяться поблизу лінії фронту.

Таким чином, проаналізувавши стан наукових досліджень щодо діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтових містах, можна відзначити, що це питання в науковій літературі висвітлене недостатньо. Проблема безробіття досліджена значно глибше, але саме наша тема є фрагментарно висвітленою. Окремі статті присвячені розробці механізмів соціальної підтримки безробітних, інші – певним формам, засобам і методам соціальної роботи з цією вразливою категорією населення. Однак, завершеної та цілісної наукової роботи з цього питання наразі не існує. Це, з одного боку, є проблемою, оскільки обмежує повноту висвітлення обраної теми дослідження, але, з іншого боку, надає їй унікальність та актуальність, особливо з огляду на сучасні реалії.

Ми вважаємо, що важливо продовжувати дослідження та розробку нових методів, інструментів та технологій соціальної роботи, спрямованих на покращення ситуації з безробіттям у прифронтових містах. Тільки завдяки поєднанню зусиль науковців та практиків можна досягти значного прогресу в цій важливій сфері соціальної роботи.

1.2. Характеристика основних понять дослідження: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика», «прифронтове місто»

Найбільш важливими поняттями при дослідженні діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому

місті є: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика» та «прифронтове місто».

Одним із ключових понять у нашій роботі є «технології соціальної роботи», тому перш ніж його визначати, важливо звернути увагу на два основні поняття, з яких воно походить: «технології» та «соціальна робота». Розглянемо ці поняття більш детально.

Технологія (від гр. techne – мистецтво, майстерність, вміння + logos – вчення) – це система знань про способи й засоби обробки і якісного перетворення об'єкта.

Шахрай В. М. зазначає, що в сучасному трактуванні поняття «технологія» можна виділити три основні аспекти:

1. Науковий аспект – технологія є науково розробленим рішенням певної проблеми, що ґрунтується на досягненнях теорії і практики.

2. Формально-описовий аспект – технологія є моделлю, яка описує цілі, зміст, методи і засоби, алгоритми дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів.

3. Процесуально-дієвий аспект – технологія є процесом реалізації діяльності, що включає послідовність і порядок функціонування та зміну всіх його компонентів, включаючи об'єкти і суб'єкти діяльності [50, с. 9].

Цей підхід дозволяє зрозуміти, що технологія не є просто набором інструментів, але й системою знань та практичних кроків, які допомагають досягти конкретних результатів

Вайнола Р. Х. пропонує трохи інший підхід до визначення поняття «технологія». З її точки зору, технологія (грец. techne – мистецтво, майстерність, уміння) – це сукупність прийомів і способів одержання, обробки чи переробки. Вона розглядає технологію як опис виробничих процесів, інструкцій з виконання, технологічні правила, вимоги, карти, графіки, що формують систему організації і виконання певної діяльності [11, с. 6]. Такий підхід акцентує увагу на практичній та інструктивній стороні технології, яка визначає конкретні дії і правила для досягнення поставлених цілей. Це визначення дозволяє глибше

розглядати технології як набір структурованих дій, які забезпечують ефективність та організованість процесу.

На думку дослідників Т. В. Семигіної та І. І. Миговича, «соціальна робота» – це галузь наукових знань і професійна діяльність, яка спрямована на підтримання і надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей або громаді. Метою соціальної роботи є розширення або відновлення здатності до соціального функціонування, сприяння реалізації громадянських прав та запобігання соціальному виключенню [40, С. 9-10].

Основним аспектом визначення соціальної роботи, яке пропонують Т. В. Семигіна та І. І. Мигович, є те, що соціальна робота виступає як наука та практика, орієнтуючись на певні теорії. У цьому контексті важливим є розуміння соціального виключення, яке визначається як позбавлення людини можливості брати участь у загальноприйнятих видах діяльності, що виникає через недоступність соціальних ресурсів.

Соціальна робота, як соціальний інститут, спрямована на вирішення проблем, зумовлених негативними діями або бездіяльністю інших важливих інститутів – економіки, політики, сім'ї та інших. Вона забезпечує стабільність та визначеність на ринку праці, розширює можливості для самореалізації індивідів у професійній діяльності і знижує ризики суспільної дестабілізації. Відтак, соціальна робота з безробітними є не лише соціальним, а й політичним інструментом, оскільки безробітні можуть стати основою політичних протестів і соціальних рухів.

Згідно з О. І. Холостовою, «соціальна робота – це особливий вид діяльності, метою якого є задоволення соціально гарантованих та особистісних інтересів різних груп населення, а також створення умов, що сприяють відновленню чи покращенню здатності людей до соціального функціонування. Провідною характеристикою цього визначення є підкреслення важливості задоволення соціально значущих потреб та інтересів населення для забезпечення гармонійного функціонування суспільства» [49, с. 32].

А. Й. Капська підкреслює важливість взаємозв'язку між поняттями

«соціальна робота» та «соціальна політика», акцентуючи на тому, що соціальна політика держави є не тільки змістовною, а й організаційною основою для здійснення соціальної роботи. Зміст і спрямованість соціальної політики визначають не лише напрямки соціальної роботи, а й виконують важливу методичну функцію в її практиці. Таким чином, соціальна робота є важливим інструментом реалізації соціальної політики, що прямо впливає на її ефективність та здатність реагувати на соціальні потреби і виклики суспільства. Це визначає життєздатність та ефективність соціальної політики на практиці [19, с. 26]. Так, соціальна робота справді є важливим інструментом реалізації соціальної політики, оскільки вона безпосередньо впливає на стабільність соціального виробництва та споживання. Соціальна робота забезпечує підтримку вразливих груп населення, що дозволяє зберігати соціальний баланс і мінімізувати ризики соціального виключення.

У «Словнику з соціальної політики» Т. В. Семигіною наведено два важливих визначення поняття «соціальна робота»:

1. Професійна діяльність, спрямована на те, щоб допомогти людям максимально розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджати виникнення соціальних дисфункцій. У цьому контексті соціальна робота є системою взаємопов'язаних цінностей, теорій і практик, що сприяють благополуччю людини.

2. Система теоретичних знань та практики, що має на меті досягнення соціальної справедливості шляхом підтримки найменш захищених груп суспільства та протидії факторам соціального виключення. Це визначення підкреслює важливість соціальної роботи як інструменту забезпечення рівності та справедливості в суспільстві [41, с. 181].

В. Полтавець в свою чергу приводить таку дефініцію: «Соціальна робота – це система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом насадження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії соціального виключення». Тут більший акцент ставиться на соціальній політиці [36, с. 51].

Отже, у рамках нашого дослідження під соціальною роботою ми розуміємо як галузь наукових знань, так і професійну діяльність, що спрямована на надання висококваліфікованої допомоги індивідам, групам людей або громадам, з метою підтримки їх здатності до соціального функціонування, сприяння реалізації громадянських прав і запобігання соціальному виключенню. Цей процес також передбачає надання можливості людям повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та уникати виникнення дисфункцій, і є результатом взаємопов'язаних цінностей, теоретичних основ і практичних методів.

Існує досить багато досліджень, в яких дається визначення або розкривається зміст поняття «технології соціальної роботи». За визначенням Вайноли Р. Х., «технології соціальної роботи – це сукупність форм, методів та прийомів, що використовуються соціальними службами, закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками для вирішення завдань соціальної роботи» [11, с. 10].

Шахрай В. М. вважає, що «технології соціальної роботи – це одна із галузей соціальних технологій, що орієнтована на соціальне обслуговування, допомогу і підтримку громадян, які знаходяться у важкій життєвій ситуації. Вони є алгоритмом діяльності, у результаті якої досягається певна соціальна мета і перетворюється об'єкт впливу» [50, с. 21].

Дослідниці Кононова Л. І. та Холостова О. І. трактують поняття «технології соціальної роботи» як родове та збірне поняття. Вони пояснюють це таким чином: по-перше, технологія соціальної роботи є прикладною частиною теорії соціальної роботи, яка займається вивченням і розробкою методологічних основ, форм, методів і засобів взаємодії з людиною, що має проблеми, а також визначенням її здатності й готовності до активного соціального функціонування та створення програм і конкретних заходів для відновлення її соціальної адаптації. По-друге, технологію соціальної роботи можна описати як послідовність (алгоритм) дій, які забезпечують функціонування всіх компонентів діяльності з людиною в проблемній ситуації. По-третє, технологія соціальної роботи передбачає управління процесом взаємодії між суб'єктом і

об’єктом у рамках конкретної ситуації та соціального контексту. І, по-четверте, загальною дефініцією технології соціальної роботи є людське знання у його продуктивному [42, С. 27-28].

Наступне важливе поняття для нашого дослідження – це «безробітні». Проте перед тим, як розглядати це поняття, необхідно зрозуміти, що мається на увазі під «безробіттям».

Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», «безробіття – це соціально-економічне явище, коли частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування». Саме внаслідок безробіття виникає категорія безробітних. Визначення цієї категорії також надається в цьому ж Законі України «Про зайнятість населення», де у статті 1 під безробітним розуміється «особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи» [37]. Цей же Закон визначає державні гарантії щодо підтримки осіб, які отримали статус безробітного. Вони мають право на отримання матеріальних виплат по безробіттю, допомогу у пошуку роботи через державні служби зайнятості, а також на безкоштовне перенавчання та інші види соціальної підтримки, включаючи спеціально організовану соціальну роботу, що здійснюється як державними, так і недержавними соціальними службами.

Згідно з визначенням Міжнародної організації праці (МОП), безробітними вважаються особи віком від 15 до 70 років (як зареєстровані, так і незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно відповідають трьом критеріям: не мають роботи або прибуткового заняття, активно шукають роботу чи намагаються організувати власну справу, і готові приступити до роботи протягом наступних двох тижнів. До цієї категорії також належать особи, які проходять навчання за направленням служби зайнятості, знайдена для яких робота ще не почалась, або вони очікують відповіді від роботодавця [33].

В рамках дослідження теми нашого дослідження, на нашу думку, варто розглянути поняття «діагностика». Термін «діагностика» є багатозначним і

використовується в різних галузях науки, кожна з яких додає свої особливості до його трактування. Він застосовується в психології, педагогіці, соціології, медицині, технічних науках і інших дисциплінах. Тому для початку слід здійснити загальнонауковий аналіз цього поняття.

Згідно з етимологією, слово «діагностика» (від грецького diagnostikos) означає «здатність розпізнавати» або «виявляти». Тобто діагностика передбачає процес ідентифікації або визначення стану об’єкта, що досліджується, для подальшого аналізу або прийняття рішень. Згідно «Великої української енциклопедії», цей термін визначає так: «діагностика – це здатність за допомогою спеціальних засобів і методів розпізнавати і оцінювати стан будь-якого об’єкту, процесу чи явища; це встановлення діагнозу, тобто визначення його якісного стану на теперішній час» [12, с. 196]. Початково термін «діагностика» використовувався лише в медицині, однак з часом він став поширюватися і в інших науках, охоплюючи різні сфери життєдіяльності людини. Сьогодні діагностика є важливою складовою в будь-якій науці та практичній діяльності.

З точки зору філософії, діагностика розглядається як когнітивна діяльність, що полягає в порівнянні спостережуваних ознак об'єкта дослідження з апріорно (нормативно) визначеними емпіричними ознаками для його ідентифікації.

У психології діагностика трактуватиметься як практична діяльність, яка використовує методи оцінки, вимірювання і класифікації психічних та психофізіологічних характеристик осіб у практичних цілях.

Соціальна діагностика, в свою чергу, полягає у визначенні рівня відповідності або невідповідності фактичних параметрів соціальної ситуації (такі як кількість ресурсів, якість об'єктів, соціальні установки) соціальним сподіванням або еталонній моделі соціального об'єкта. Це включає комплексне дослідження причин виникнення відхилень від бажаних соціальних стандартів [1, с. 164].

Так як нами досліджується ефективність технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах, то досить доречним буде розглянути

поняття «прифронтове місто». Що таке «прифронтове місто»? Прифронтове місто – це населений пункт, розташований в безпосередній близькості до фронтових ліній або зон активних бойових дій. В Україні такі міста часто розташовані в східних областях, які є зонами конфлікту з моменту початку війни в 2014 році та в південно-східних та північно-східних областях з початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2024 року.

Таким чином, нам вдалося проаналізувати та уточнити головні поняття дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. Ми уточнили та охарактеризували такі поняття нашого дослідження: «технологія соціальної роботи», «безробіття», «діагностика», «прифронтове місто».

1.3. Принципи та методи дослідження ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті

Метод – це система правил, прийомів і способів, які застосовуються для вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства та мислення. Це планомірний шлях, за допомогою якого досягаються певні результати в науковому пізнанні та практичній діяльності. У більш широкому значенні метод є конкретним способом або прийомом дії, що використовується для досягнення певної мети чи вирішення задачі [20, с.20].

Сукупність методів часто називають методологією, яка є вченням про методи пізнання та системою принципів, що визначають шляхи та обґрунтовують способи формування, побудови і застосування знань. Методологія базується на вже отриманих результатах дослідження певної сфери реальності і залежить від прийнятих світоглядних установок.

Методологія включає в себе різноманітні конкретно-наукові прийоми дослідження, які в свою чергу трансформуються в безліч спеціальних процедур – методик збору наукових даних. Отримання наукових знань про закономірності виникнення, розвитку та розв’язання проблеми наукового дослідження значною

мірою залежить від підходу, обраного дослідником для вивчення об'єкта пізнання. Цей підхід визначається системою методологічних принципів.

Принцип науки – це основне положення наукової теорії, що виступає як перша й найабстрактніша форма організації знань. Ідеї та принципи формують закони науки, які відображають суттєві, стабільні і повторювані об'єктивні зв'язки між явищами, предметами, елементами та їх якостями [25, с. 74].

З філософської точки зору категорія «принцип» має два основних значення:

– як підстава або основа, на якій слід будувати наукове пізнання або практичну діяльність. Це можуть бути загальні положення, правила або орієнтири, що визначають напрямок і методи дослідження або діяльності.

– як внутрішнє переконання людини, що формує її ставлення до реальності, а також визначає норми її поведінки та діяльності. У цьому випадку принципи виступають як основа особистісних цінностей та етичних орієнтирів, що впливають на вчинки й рішення індивіда [47, с. 309].

Загальнонаукова методологія є універсальним інструментом, що застосовується у всіх або в більшості наук. Вона включає в себе не лише дослідження конкретного предмета, а й аналіз методів та підходів, які використовуються для вивчення цього предмета. Кожне наукове відкриття не лише розширює знання у певній галузі, але й вимагає перегляду існуючих понять, теорій, чинників і підходів до інтерпретації матеріалу, що досліджується. Це дає можливість адаптувати наукові методи до нових умов і забезпечує постійний розвиток наукової думки.

У своїй роботі ми використали такі принципи дослідження, як принцип розвитку, принцип всезагального зв’язку, принцип системного підходу, принцип конкретно-історичного підходу, принцип об’єктивності, принцип неупередженості, принцип історизму, принцип багатофакторності, термінологічний принцип та принцип детермінізму.

Принцип розвитку вимагає під час дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах

акцентувати увагу на еволюції цих технологій – від простих форм до більш складних, що розвиваються поступово і безперервно.

Принцип всезагального зв'язку зобов'язує нас враховувати всі суттєві взаємозв'язки технологій соціальної роботи з іншими соціальними, економічними та психологічними явищами, що відбуваються в прифронтовому місті. Це дозволяє побачити глибші зв'язки і взаємодії.

Принцип системного підходу передбачає, що всі явища, пов'язані з діагностикою ефективності технологій соціальної роботи з безробітними, мають бути розглянуті як частини єдиної, комплексної системи. Цей підхід дозволяє досліджувати проблему у всій її складності, аналізуючи її як поєднання об'єктивних і суб'єктивних факторів у соціальному середовищі [6, с. 118].

Принцип конкретно-історичного підходу підкреслює необхідність врахування усіх конкретних умов розвитку технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті. Важливо не обмежуватися лише застосуванням наявних знань про подібні технології, оскільки кожен конкретний випадок має свої унікальні умови та обставини, які вимагають особливого підходу.

Принцип об'єктивності є основоположним у пізнанні. Він вимагає розгляду об'єктивної реальності, яка існує незалежно від нашої свідомості. У контексті дослідження соціальної роботи з безробітними цей принцип означає, що соціальні явища, такі як безробіття і технології соціальної роботи, є реальними, об’єктивними фактами, які можна вивчати, незалежно від особистих уподобань чи сприйняття дослідника. Важливо враховувати соціальний контекст, в якому відбуваються ці процеси, оскільки кожна людина є частиною суспільних відносин, носієм цінностей і норм.

Принцип неупередженості доповнює об’єктивність, наголошуючи на необхідності виключення будь-яких особистих упереджень або передумов при проведенні дослідження. З нашої точки зору, вони є нероздільні. Принцип неупередженості в дослідженні діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті означає об’єктивний та чесний

підхід до оцінки методів, програм і практик, що використовуються в цій сфері. Він передбачає уникнення особистих упереджень, впливу зовнішніх чинників або прихильності до певних теорій чи технологій.

Основні аспекти принципу неупередженості:

1) Об'єктивний підбір методів дослідження. Неупередженість означає вибір методів, які дозволяють отримати чесні та правдиві результати.

2) Різнобічність джерел інформації. Аналіз даних з різних джерел (статистичні дані, інтерв'ю, експертні оцінки) забезпечує комплексне бачення ефективності досліджуваних технологій.

3) Аналіз без упереджених інтерпретацій. Результати досліджень мають бути представлені так, щоб уникати спотворення на користь конкретної програми чи технології, незалежно від того, хто є замовником або учасником дослідження.

4) Етичність та конфіденційність. При дослідженні технологій соціальної роботи важливо дотримуватись етичних принципів, не розголошувати особисту інформацію про учасників і забезпечити їхню добровільну участь.

Дотримання принципу неупередженості підвищує достовірність і практичну цінність досліджень, допомагаючи приймати більш обґрунтовані рішення щодо ефективності та подальшого вдосконалення технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті [66].

Принцип історизму полягає в аналізі явища або проблеми через призму її історичного розвитку – від початкових етапів виникнення та становлення до сучасного стану і можливих перспектив на майбутнє. Цей принцип дозволяє вивчати явище не статично, а в динаміці, з акцентом на зміни, етапи та процеси, через які воно пройшло. Завдяки цьому підходу можна краще зрозуміти, як певні соціальні технології, зокрема соціальна робота з безробітними, змінюються з часом і як вони можуть трансформуватися в майбутньому, реагуючи на нові соціальні, економічні чи політичні умови [48, с. 515].

Застосування принципу історизму в нашому дослідженні дозволяє розглянути діагностику ефективності технологій соціальної роботи з

безробітними у прифронтовому місті через призму історичного розвитку цієї проблеми. Це дає можливість простежити, як змінювалися підходи до вирішення цієї проблеми з часом, враховуючи етапи становлення й трансформації технологій соціальної роботи, а також зміни в соціальній ситуації, що спричиняли ці трансформації. Завдяки такому підходу можна не лише проаналізувати теперішній стан, але й спрогнозувати майбутнє розвитку цих технологій у контексті соціальних і політичних змін у прифронтовому місті.

Використання принципу багатофакторності в нашій роботі передбачає врахування різноманітних чинників, які можуть впливати на результати роботи з безробітними в прифронтовому місті. Соціальна ситуація, в якій опинилися безробітні є складною і багатогранною, тому для ефективного дослідження необхідно розглянути кілька аспектів, які можуть впливати на їхню адаптацію, працевлаштування та соціальне включення в прифронтовому місті.

Ось основні аспекти, які охоплює принцип багатофакторності:

1) Індивідуальні особливості. Важливо враховувати особистісні риси, рівень освіти, професійний досвід, мотивацію до праці, психологічний стан і здоров'я кожної людини. Наприклад, різні вікові групи можуть мати різні потреби та виклики на шляху до працевлаштування.

2) Соціально-економічні чинники. Рівень безробіття в прифронтовому регіоні, доступність робочих місць, стан економіки, рівень розвитку соціальних послуг і підтримки також мають великий вплив на ефективність соціальної роботи з безробітними.

3) Сімейні обставини. Підтримка від членів сім'ї, наявність дітей чи залежних членів родини може впливати на можливість безробітного повернутися до трудової діяльності або взяти участь у навчальних програмах.

4) Середовище та соціальні мережі. Підтримка соціальних мереж, доступ до груп взаємодопомоги, участь у спільнотах та асоціаціях можуть сприяти успішному працевлаштуванню, оскільки соціальна підтримка часто допомагає подолати стрес і мотивує до активних дій.

5) Політичні та інституційні фактори. Закони щодо працевлаштування, державні програми підтримки безробітних, доступність програм професійного навчання є важливими факторами, які потрібно враховувати при аналізі діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними.

Принцип багатофакторності допомагає глибше зрозуміти взаємозв'язок різних факторів, які можуть сприяти або перешкоджати успішному працевлаштуванню безробітних в умовах життя в прифронтовому місті. Такий підхід дозволяє соціальним працівникам адаптувати технології та методи роботи відповідно до потреб конкретної людини, а також оптимізувати програми соціальної підтримки для підвищення їхньої ефективності [25, с. 86].

У нашому дослідженні ми використовуємо термінологічний принцип, що передбачає вивчення та уточнення змісту термінів і понять, які є важливими для вивчення технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. Для досягнення цієї мети ми застосовуємо метод термінологічного аналізу, який дозволяє чітко визначити значення кожного терміна, що використовується, і з'ясувати його роль у теоретичному апараті дослідження. Цей підхід є необхідним для забезпечення коректності й точності в дослідженні.

Принцип детермінізму вказує на важливість виявлення як об'єктивних, так і суб'єктивних причин, які призводять до виникнення безробіття. Лише з урахуванням цих причин можна ефективно попереджати та вирішувати проблему безробіття.

Серед методів пізнання, що будуть застосовані в дослідженні, абстрагування є одним з основних. Цей метод полягає в виділенні найістотніших рис і аспектів досліджуваного явища, що дозволяє створити узагальнений, ідеалізований образ реальності для подальшого аналізу й оцінки [21, с. 31]. За допомогою абстрагування формулюємо гіпотезу нашого дослідження.

Індукція є важливим методом пізнання, що дозволяє робити висновки від часткових фактів до загальних узагальнень. У нашому дослідженні цей метод використовується для формулювання понять і побудови теоретичної бази, адже на основі аналізу окремих випадків технологій соціальної роботи з безробітними

у прифронтовому місті ми можемо робити загальні висновки щодо ефективності таких технологій та їхнього розвитку.

Метод термінологічного аналізу дозволяє дослідити історію термінів та понять, уточнити їх зміст і обсяг, а також з'ясувати, як ці поняття взаємодіють і впорядковуються в загальному понятійному апараті нашого дослідження. Це дає можливість чітко визначити, як кожен термін корелює з іншими та яким чином він допомагає у розумінні вивченої проблеми.

Аналіз як метод пізнання дозволяє розділити досліджуване явище на складові частини, вивчаючи природні елементи об'єкта, його властивості та взаємозв'язки. У нашому випадку це означає детальний розгляд кожної з технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті, їхніх компонентів і впливу на процеси соціальної інтеграції.

Синтез, навпаки, полягає в об'єднанні цих окремих частин у єдину картину, що дозволяє створити загальне уявлення про ефективність технологій соціальної роботи в цілому. Цей метод допомагає нам побудувати комплексну модель, яка враховує всі аспекти соціального втручання в умовах прифронтового міста [21, с. 37]. Метод синтезу допоміг нам у визначенні системи технологій соціальної роботи у сфері зайнятості, які будуть найбільш ефективними у роботі з безробітними у прифронтовому місті.

Дедукція – це метод пізнання, при якому висновок про окремий елемент або частину робиться на основі загальних, вже відомих властивостей цілої множини або системи. Іншими словами, цей метод переходить від загальних принципів до конкретних випадків. Наприклад, якщо ми знаємо загальні принципи соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах, то на їхній основі можемо робити конкретні висновки щодо ефективності окремих технологій або програм. У нашому дослідженні дедукція допомагає зробити висновки про специфічні технології соціальної роботи з безробітними, базуючись на загальних теоретичних принципах та моделях, що описують соціальне втручання та його ефективність у таких умовах [21, с. 42]. За допомогою дедукції в процесі роботи формулюються теоретичні відомості про

безробіття та технології соціальної роботи, виводячи їх з загальних понять «безробіття» і «технологія соціальної роботи».

Інтуїція – це метод пізнання, який передбачає здатність знаходити рішення або робити висновки без явного логічного обґрунтування, на основі безпосереднього, часто ірраціонального відчуття чи здогаду. Це процес, у якому знання або розуміння виникає без послідовного аналізу, а скоріше через миттєве «відчуття» або «внутрішнє розуміння» ситуації.

У контексті нашого дослідження інтуїція може бути корисною для генерування гіпотез або ідей, коли важко одразу пояснити логічний зв'язок між технологіями соціальної роботи і ефективністю їх застосування в умовах безробіття в прифронтовому місті. Інтуїтивні висновки можуть служити основою для подальшого дослідження і перевірки через більш структуровані методи аналізу [30, с. 88].

Систематизація – це метод дослідження, який полягає в упорядкуванні і групуванні різноманітних об'єктів або знань, щоб створити чітку і логічну структуру. Вона дозволяє виявити зв'язки між елементами, визначити їхні спільні характеристики і класифікувати їх за певними критеріями.

У контексті дослідження технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті систематизація допомагає структурувати різні методи та підходи, виокремлюючи основні принципи, етапи, цілі та інструменти, що використовуються в соціальній роботі. Це дозволяє побудувати чітку модель для подальшого аналізу ефективності і розробки рекомендацій щодо поліпшення соціальної роботи в таких умовах [21, с. 21]. В роботі систематизуємо всі можливі технології та методи соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті.

Узагальнення – це метод наукового пізнання, який дозволяє виявити спільні ознаки, властивості та закономірності певного класу об'єктів на основі аналізу конкретних випадків. За допомогою цього методу здійснюється перехід від одиничного, конкретного явища до більш загальних висновків, що відображають загальні принципи та характеристики. У контексті дослідження

технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті, узагальнення дозволяє виокремити спільні тенденції та підходи, що можуть бути застосовані до інших соціальних ситуацій або регіонів. Це дозволяє розробити загальні принципи для підвищення ефективності соціальних технологій у контексті проблематики безробіття, з урахуванням конкретних особливостей та умов прифронтового міста [21, с. 51]. Використовуючи метод узагальнення робимо висновки до окремого розділу та до роботи в цілому.

Правовий метод ґрунтується на правових та нормативних актах, що регулюють систему соціального забезпечення в сфері зайнятості, тобто на чинному законодавстві. Усі дії учасників соціального захисту повинні відповідати правовим нормам. Жодне розпорядження, ухвала чи інша інструкція не має сили, якщо вона не відповідає закону. Завдяки цьому методу нами було проведено аналіз законодавства щодо зайнятості населення в Україні.

Також був застосований бібліографічний метод, що передбачає складання списку літератури в алфавітному порядку за прізвищами авторів і назвами праць. Дотримання цієї організації дозволило швидше знаходити потрібну інформацію, яку ми оброблятимемо протягом дослідження. Усі дані, отримані при роботі з джерелами, були систематизовані, проаналізовані і викладені у письмовій формі.

Використання цих методів у дослідженні діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті передбачає розподіл проблеми на окремі складові, які вивчаються окремо, а також аналіз цих елементів у цілісності для глибшого розуміння їх сутності, взаємозв’язку та взаємозалежності. Підводячи підсумок, варто зазначити, що протягом свого існування людство по-різному ставилося до безробіття та використовували безліч технологій соціальної роботи у боротьбі з цим явищем. На основі аналізу наукових джерел було визначено сутність ключових понять, якими ми будемо оперувати при розкритті об’єкту і предмету дослідження.

Ми визначили такі поняття, як «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика», «прифронтове місто».

При дослідженні діагностики ефективності технологій соціальної роботи з

безробітними у прифронтових містах ми застосовуємо такі принципи, як принцип розвитку, принцип всезагального зв’язку, принцип системного підходу, принцип конкретно-історичного підходу, принцип об’єктивності, принцип неупередженості, принцип історизму, принцип багатофакторності, термінологічний принцип та принцип детермінізму.

Також нами було використано ряд методів для дослідження обраної нами теми дослідження. Серед них такі: абстрагування, індукція, метод термінологічного аналізу понять, аналіз, синтез, дедукція, інтуїція, систематизація, узагальнення, правовий метод, бібліографічний метод.

РОЗДІЛ 2.
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ

2.1. Сутність та особливості соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті

Безробітні у прифронтових містах стикаються з різного роду унікальними викликами на шляху подолання безробіття. Враховуючи специфіку життя в прифронтовому місті, соціальна робота з безробітними на території цих міст також матиме свою специфіку та особливості.

Взагалі соціальна робота є складним і багатогранним соціальним феноменом, що охоплює різноманітні взаємопов'язані напрямки. По-перше, це наука, яка вивчає соціальні явища, процеси та відносини, на основі чого формулює рекомендації для покращення соціального життя як для суспільства в цілому, так і для окремих соціальних груп або індивідів (клієнтів). По-друге, це практична діяльність фахівців (соціальних працівників), які, спираючись на знання соціальних закономірностей і форм їх реалізації, допомагають узгоджувати інтереси держави, суспільства та особистості. Основною категорією, на яку орієнтована соціальна робота, є ті верстви населення, які опинилися у складних життєвих умовах і потребують спеціальної соціальної допомоги, соціальних гарантій та захисту. З цієї точки зору, безробітні є однією з таких категорій.

Право на працю є невід’ємним економічним правом людини, що підтверджується основними міжнародними документами з прав людини та конституціями демократичних країн.

Визначальним міжнародно-правовим актом, який закріплює основні права людини та слугує джерелом міжнародних норм та норм внутрішньодержавного законодавства ряду держав є Загальна декларація прав людини [17]. Згідно з цією

декларацією, закріплюються основні трудові права людини, які передбачають, що кожна особа має право на працю, на вільний вибір професії, на справедливі та сприятливі умови праці, а також на захист від безробіття. Вона має право на рівну оплату за рівну працю, на справедливу та достатню винагороду, що забезпечує гідне існування для неї та її сім'ї, і яка, за потреби, може доповнюватися іншими формами соціального забезпечення. Також гарантується право на створення та вступ до професійних спілок для захисту своїх трудових і соціальних інтересів.

Серед міжнародно-правових актів, що мають важливе значення для сфери зайнятості населення України, слід відзначити такі угоди, як Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Європейська соціальна хартія (переглянута), Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів, а також Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами. Усі ці міжнародні угоди спрямовані на захист трудових прав осіб, забезпечення гарантій соціального захисту та інших прав у сфері праці.

У сфері сприяння зайнятості, поряд з міжнародними договорами, важливе місце посідають двосторонні та багатосторонні угоди, укладені з метою активізації міжнародного співробітництва у вирішенні питань сфери зайнятості. В рамках цього, з нашої точки зору, доцільним буде розглянути конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці, які у своїй сукупності формують міжнародний трудовий кодекс.

Важливу роль у правовому регулюванні сфери зайнятості в Україні відіграють ратифіковані конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці (МОП) з питань зайнятості та безробіття. До них відносяться: Конвенція МОП № 122 «Про політику в галузі зайнятості» 1964 року, Конвенція МОП № 142 «Про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів» 1975 року, а також Конвенція МОП № 159 «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів» 1983 року. Ці документи визначають основні принципи та напрямки політики зайнятості, які мають вплив на

національне законодавство і практику у сфері працевлаштування та захисту прав працівників [24].

Міжнародна організація праці прийняла досить велику кількість конвенцій, важливих для сфери зайнятості та суб'єктів соціальної сфери, які покликані допомагати безробітному та незайнятому населенню. Проте ці конвенції до цих пір залишаються не ратифікованими Україною. Серед них: Конвенція МОП № 168 «Про сприяння зайнятості та захисту від безробіття» 1988 року, Конвенція МОП № 88 «Про організацію служби зайнятості» 1948 року, Конвенція МОП № 181 «Про приватні агенції зайнятості» 1997 року Конвенція МОП № 97 «Про працівників-мігрантів».

Державне законодавства у сфері зайнятості населення України представлене Конституцією України, Законом України «Про зайнятість населення», Кодексом законів про працю України (розділ III-А «Забезпечення зайнятості вивільнюваних працівників»), Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та іншими актами законодавства.

Закон України «Про зайнятість населення» відіграє ключову роль у правовому регулюванні соціальної роботи в сфері зайнятості населення [37]. Цей закон визначає правові, економічні та організаційні основи реалізації державної політики у галузі зайнятості, а також соціальні гарантії, що забезпечують захист прав громадян на працю та їхні права на соціальний захист від безробіття. Закон регламентує механізми підтримки безробітних осіб та створення умов для їх працевлаштування, що є важливими елементами системи соціальної підтримки в Україні.

Після прийняття Закону України «Про зайнятість населення» також було видано низку підзаконних нормативно-правових актів, серед яких: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Положення про Державну службу зайнятості України» від 16 грудня 2020 року № 2663; «Порядок реєстрації, перереєстрації зареєстрованих

безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 року № 446; «Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 року № 175; «Порядок видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 року № 207; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних» від 24 березня 2023 року № 264; Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття «Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю» від 19.09.2024 № 74; «Про реалізацію експериментального проекту з організації професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 року № 984 та ін.

Відповідно до другого пункту першого розділу Положення про Державну службу зайнятості, затвердженого 16 грудня 2020 року № 2663, структура Державної служби зайнятості включає:

– Державний центр зайнятості (діє відповідно до Положення, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України № 1074 від 09.07.2019);

– регіональні центри зайнятості: центр зайнятості Автономної Республіки Крим, обласні, Київського та Севастопольського міських центрів зайнятості (діють на підставі положень, затверджених ДЦЗ), їхні філії;

– закладів професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості, інших закладів освіти Державної служби зайнятості (далі - заклади освіти Служби), а також підприємств, установ, організацій, утворених Службою [23].

На сьогоднішній день в Запоріжжі функціонує обласний центр зайнятості та 14 філій.

В Україні є окремі категорії громадян, зайнятість яких додатково регулюють такі спеціальні закони України, як «Про основні засади молодіжної політики», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інші.

Усі зазначені документи проголошують, що кожна людина має невід'ємне право на працю, на вільний вибір професії, на справедливі та комфортні умови праці, на рівну оплату за рівну працю та на захист від безробіття. Кожен працівник має право на гідну винагороду, яка забезпечує належний рівень життя для нього та його родини, а також може бути доповнена іншими формами соціального забезпечення, якщо це необхідно [15].

Соціальна робота є ключовим механізмом, що забезпечує реальну реалізацію права на працю, навіть у прифронтових містах України. Це складна та багатофункціональна діяльність, яка охоплює різноманітні сфери та міжвідомчі зв'язки. Соціальна робота в цій сфері здійснюється завдяки взаємодії різних структур, таких як державні та недержавні служби зайнятості, навчальні заклади (від загальноосвітніх до вищих), органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, комерційні структури, соціальні служби, громадські організації, благодійні фонди тощо.

Основною метою соціальної роботи є досягнення високого і стабільного рівня зайнятості, а також забезпечення умов для її максимального рівня, включаючи повну зайнятість. Для цього соціальні заклади і організації (центри молоді, соціальні служби, недержавні організації, благодійні фонди) організовують діяльність, спрямовану на:

– створення правових і організаційних умов для запобігання зростанню безробіття;

– захист прав безробітних на заробіток через вільно обрану професію;

– працевлаштування з урахуванням інтересів, професійних схильностей та здібностей осіб;

– підтримку роботи державних служб зайнятості та створення громадських служб зайнятості;

– прогнозування поведінки безробітних на ринку праці та корекцію негативних психічних станів;

– створення інформаційної мережі для сприяння працевлаштуванню;

– сприяння професійній орієнтації, підготовці та перепідготовці з урахуванням потреб ринку праці.

Особливістю соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах є те, що це двостороння взаємодія. Соціальний працівник у своїй діяльності завжди орієнтується на ресурси самого безробітного, спонукаючи його до активного вирішення власних проблем. Це робить процес соціальної роботи не лише допомогою, а й стимулюванням самостійного пошуку шляхів вирішення проблеми безробіття.

Отже, можна зробити висновок, що сутність соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах полягає в організації діяльності, яка сприяє створенню умов для інтеграції безробітних на ринку праці, їх адаптації до сучасних вимог професійної підготовки, а також у наданні допомоги в реалізації соціального права на працю та вільний вибір професії чи виду діяльності. Важливою складовою є також компенсація тих перешкод, які ускладнюють повноцінну участь безробітних у соціальному функціонуванні в сфері праці.

Для досягнення цієї мети та вирішення задач у соціальній роботі з безробітними розроблено ряд соціальних технологій, які є основою професійної діяльності соціальних працівників. Вся ця діяльність відбувається в межах правового поля України, що регулює зайнятість населення. Зокрема, в Законі України «Про зайнятість населення» (розділ VIII «Безробіття») чітко визначено статус безробітного, його права, що включають матеріальні виплати по безробіттю, послуги з пошуку підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні,

а також консультаційні, інформаційні та профорієнтаційні послуги для вибору або зміни професії чи виду діяльності [37].

Згідно з положеннями зазначеного Закону, соціальні працівники-консультанти, що працюють у центрах зайнятості та інших соціальних установах, виявляють складні життєві ситуації, пов'язані з безробіттям, воєнними діями, і організовують відповідну допомогу. Ця допомога може бути різного змісту і характеру, залежно від конкретних потреб осіб. Соціальні працівники надають інформацію про наявні вакансії на підприємствах, в установах та організаціях, а також про можливості для перенавчання. Вони проводять професійне консультування щодо пошуку роботи, допомагають у розробці індивідуальних планів пошуку роботи та супроводжують їх реалізацію.

Допомога, яку надає соціальний працівник, може бути прямою, безпосередньою або опосередкованою. Пряма допомога орієнтована на безпосереднє захист прав безробітної особи, а також на зняття негативних психічних станів. Опосередкована допомога надається через найближче оточення особи (родину, друзів), підтримуючи її соціальне середовище в процесі подолання труднощів.

В організації соціальної роботи з безробітними важливо диференціювати клієнтів на тих, хто має чітке уявлення про роботу, яку вони хотіли б отримати і тих, хто такого уявлення не має. У співбесіді з професійно зорієнтованими людьми слід з’ясувати, чому безробітний хоче отримати саме таку роботу, чи здатен він виконувати бажану роботу, чи знає він, які обмеження існують в ній. Якщо співбесіда дала позитивний результат, можна розробляти «дорожню карту» дій у підборі відповідної роботи.

Інша група клієнтів – ті, хто не має уявлення про свою майбутню роботу. У даному разі соціальний працівник на основі аналізу індивідуальних схильностей, психофізіологічних характеристик, рівня освіти, кваліфікації, досвіду роботи клієнта та пропозицій регіонального ринку праці, сам може запропонувати роботу із списку вакансій. При цьому також слід враховувати, чи

згоден клієнт пройти відповідне перенавчання чи отримати додаткові (суміжні) компетентності.

Таким чином, розкривши сутність соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті, перейдемо до розкриття особливостей її здійснення.

До особливостей соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах варто віднести наступні:

1) Безпекова ситуація. В умовах прифронтових міст соціальна робота часто стикається з проблемами, пов'язаними з постійною загрозою для життя та здоров'я мешканців. Це може ускладнювати доступ до соціальних послуг і обмежувати можливості для працевлаштування безробітних.

2) Економічна нестабільність. Військовий конфлікт часто призводить до економічної депресії, зниження рівня життя та збільшення безробіття. Соціальні працівники повинні враховувати ці фактори при розробці програм підтримки клієнтів з числа безробітних.

3) Психологічний тиск. Постійний стрес та тривога, спричинені воєнним конфліктом, можуть негативно впливати на психічний стан безробітних. Соціальні працівники повинні бути готові до надання психологічної допомоги і підтримки людям цієї категорії.

4) Обмежений доступ до ресурсів. В прифронтових зонах може бути проблематично забезпечити безробітних необхідними ресурсами та інфраструктурою. Це включає обмежений доступ до навчальних курсів, тренінгів та інших форм підтримки.

5) Специфіка комунікації. В умовах військового конфлікту соціальні працівники часто стикаються з проблемами комунікації та співпраці з державними та недержавними організаціями через нестабільність ситуації в прифронтовому місті.

6) Реінтеграція внутрішньо переміщених осіб. У прифронтових містах може бути багато внутрішньо переміщених осіб, які потребують додаткової підтримки для адаптації до нових умов життя та праці.

Враховуючи мінливість ситуації у прифронтових містах, задля надання кваліфікованої соціальної допомоги безробітним, соціальний працівник має керуватися такими рекомендаціями:

1) Забезпечення безпеки. При розробці програм і заходів важливо враховувати безпекові аспекти, забезпечити захист соціальних працівників і клієнтів.

2) Координація з іншими організаціями. Соціальним працівникам важливо співпрацювати з міжнародними організаціями, урядовими та місцевими органами для забезпечення комплексної підтримки безробітних у вирішенні питання працевлаштування.

3) Гнучкість і адаптивність. Програми, технології соціальної роботи повинні бути адаптовані до змінюваних умов і потреб безробітних, зокрема в умовах економічної та соціальної нестабільності.

4) Освітні та навчальні програми. Впровадження програм з навчання новим професійним навичкам та підтримка підприємницької ініціативи можуть допомогти в подоланні безробіття.

5) Психологічна підтримка. Надання психологічної допомоги і підтримки є критично важливим аспектом соціальної роботи з безробітними в умовах життя у прифронтовому місті.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що сутність і особливості соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах вимагають комплексного підходу, орієнтованого на вирішення як економічних, так і соціальних проблем, що постають перед цією категорією населення, але з урахуванням особливостей та реалій життя у прифронтових містах.

2.2. Класифікація технологій соціальної роботи з безробітними

Технології соціальної роботи з безробітними є важливою складовою інструментів соціального працівника. У процесі роботи з безробітними особами

соціальні працівники використовують широкий спектр технологій, що забезпечують ефективність цієї діяльності.

1. Діагностичні технології полягають в аналізі актуальних та потенційних проблем безробітних, виявленні причин виникнення цих проблем та розробці заходів для їх вирішення. Ці технології дозволяють зібрати необхідну інформацію та сформувати базу для подальших дій.

2. Аналітично-прогнозні технології дозволяють визначити найбільш адекватні форми і методи соціальної підтримки, допомоги та захисту цієї вразливої категорії населення. Вони забезпечують можливість прогнозування майбутніх тенденцій на ринку праці і відповідне коригування підходів до соціальної роботи.

3. Проектно-організаторські технології орієнтовані на науково обґрунтовану розробку, ресурсне забезпечення та реалізацію соціальних проектів. Ці проекти спрямовані на вирішення проблем безробітних, зокрема через використання надлишкової робочої сили для організації громадських робіт або соціального підприємництва.

4. Розпорядно-управлінські технології забезпечують координацію взаємодії між державними установами та недержавними організаціями, що займаються наданням соціальних послуг безробітним. Вони сприяють оптимізації управління органами державного управління в системі соціального захисту, охоплюючи не лише безробітних, а й інші економічно активні верстви населення.

Ці технології дають змогу соціальним працівникам ефективно реагувати на різноманітні виклики, з якими стикаються безробітні, та забезпечувати їм необхідну підтримку в процесі повернення на ринок праці [46, с. 416-417].

Крім зазначених технологій, досить поширеними та не менш ефективними є і інші технології соціальної роботи у сфері зайнятості. Серед них можна виокремити наступні:

1) Професійна орієнтація – це один з компонентів загальнолюдської культури, який проявляється у тому що соціум турбується щодо професійного

становлення підростаючого покоління, надає підтримку і сприяє розвитку природних обдарувань, суспільство також проводить комплекс спеціальних заходів, спрямований на сприяння людині в професійному самовизначенні і виборі оптимального виду зайнятості у відповідності з її потребами і можливостями та соціально-економічною ситуацією на ринку праці [27, с. 322].

Професійна орієнтація є початковим етапом працевлаштування. В ній можна виокремити такі напрямки:

– Професійна інформація полягає у наданні можливості різним групам населення ознайомитись із основними видами виробничої діяльності, станом ринку праці, потребами економіки в кваліфікованих кадрах, перспективами розвитку професійного ринку, а також умовами та способами освоєння професій. Вона також включає інформацію про вимоги, що ставляться до людини різними професіями, можливості для професійного зростання та самовдосконалення в процесі трудової діяльності;

– Професійна консультація передбачає надання допомоги людині в процесі професійного самовизначення, створюючи умови для того, щоб вона могла усвідомлено вибрати майбутню професію, з урахуванням своїх психологічних особливостей і можливостей, а також потреб суспільства в цілому [35, с. 48];

– Професійний підбір полягає в наданні людині рекомендацій щодо напрямків професійної діяльності, які найкраще відповідають її психологічним, психофізіологічним і фізіологічним особливостям. Це ґрунтується на результатах психологічної, психофізіологічної та медичної діагностики [7, с. 7];

– Професійний відбір – це процес визначення нормативних вимог, які висуває професія до людини, а також оцінка ступеня відповідності цієї людини цим вимогам, тобто її придатності для виконання конкретної професії, робочого місця чи посади [36, с.85];

– Професійна, виробнича і соціальна адаптація – це заходи, які підтримують професійне становлення працівника, сприяють формуванню необхідних соціальних і професійних якостей, установок і потреб до активної

творчої праці, а також допомагають досягти високого рівня професіоналізму та майстерності [27, с 340].

2) Психологічна підтримка – це надання допомоги людині через використання комплексу соціально-психологічних методів і засобів, які сприяють її соціально-професійному самовизначенню, розвитку здібностей, формуванню ціннісних орієнтацій і самосвідомості, підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці та адаптивності до умов професійної кар'єри. Психологічну підтримку надають шляхом покращення психологічного стану людини, що полягає в усуненні або зниженні психологічних проблем, які можуть заважати її трудовій, професійній і соціальній самореалізації на різних етапах життя, як для окремих осіб, так і для малих груп або колективів.

Можна виокремити такі основні напрямки психологічної підтримки:

– Психологічна профілактика – це надання допомоги, яка сприяє здоровому психічному розвитку особистості, малих груп і колективів, попереджає можливі особистісні та міжособистісні проблеми, соціально-психологічні конфлікти, а також включає розробку рекомендацій щодо поліпшення соціально-психологічних умов для самореалізації, враховуючи соціально-економічні фактори, що існують у цих групах.

– Психологічне консультування – це допомога особистості в процесі самопізнання, формуванні адекватної самооцінки і адаптації до реальних життєвих умов, розвитку ціннісно-мотиваційної сфери, подоланні кризових ситуацій та досягненні емоційної стійкості, що сприяє особистісному прогресу та саморозвитку. Також включає консультації для керівників щодо роботи з персоналом та сімейне консультування.

– Психологічна корекція – це активний психолого-педагогічний вплив, спрямований на усунення відхилень у психічному та особистісному розвитку, гармонізацію особистості та поліпшення міжособистісних відносин [39, с. 380].

3) Соціальне консультування – це надання професійних порад особам, які стикаються з різними соціальними проблемами, з метою сприяння їх соціалізації, відновлення та оптимізації соціальних функцій, формування правильних

соціальних норм взаємодії, а також надання інформації з різних питань, що стосуються їхнього соціального благополуччя [22, с. 28].

Професійне консультування поділяється на індивідуальне та групове. Індивідуальне консультування проводиться в окремому приміщенні з дотриманням повної конфіденційності. Тривалість бесіди зазвичай становить 40-60 хвилин. Іноді однієї зустрічі недостатньо, тому робота з клієнтом може тривати через кілька зустрічей. Під час індивідуального консультування можна отримати необхідну інформацію щодо різних аспектів життєдіяльності та пройти тестування для виявлення своїх можливостей [34, с. 265].

Групове консультування здебільшого має інформаційний характер. Його основна мета – надати безробітним детальну інформацію про послуги, які надає служба зайнятості [26, с. 249].

Особиста консультація проводиться, коли соціальний працівник помічає, що клієнту важко прийняти рішення. Перешкодами можуть бути як зовнішні фактори, про які клієнт не говорить, так і внутрішні особливості його характеру (наприклад, висока тривожність, невпевненість, нерішучість тощо), які виявляються через особистісну діагностику та використання різних методів [16, с. 108]. Збільшення годин консультування особливо важливо на первинних зверненнях, коли людина перебуває в стресі від втрати роботи.

4) Соціальна корекція – це діяльність фахівця соціальної роботи, спрямована на виправлення тих характеристик клієнта, які не відповідають соціальним стандартам та моделям. У цьому контексті об'єктами корекційної роботи є безробітні люди середнього віку, які займають пасивну позицію в пошуку роботи [28, с. 186].

Соціальна корекція реалізується через кілька послідовних напрямків:

– відновлення – це процес відтворення тих якостей соціального об'єкта, які були притаманні йому до виникнення відхилення.

– компенсація – посилення тих якостей, які можуть замінити втрачені внаслідок певного порушення.

– стимуляція – активізація позитивних якостей, що формують цінності, орієнтації, установки, а також позитивний психоемоційний фон.

– виправлення – заміна негативних якостей соціального об'єкта на позитивні.

Соціальна корекція включає в себе тренінги, індивідуальну та групову терапію [22, с. 18].

Технологічний алгоритм соціальної роботи в сфері зайнятості складається з таких етапів:

1) Встановлення контакту – на цьому етапі фахівець із соціальної роботи створює довірчі відносини з безробітним, представляючи свої можливості та збираючи необхідну інформацію про клієнта (професійна підготовка, стан здоров’я, сімейний стан, психологічні особливості тощо).

2) Діагностичний етап – фахівець визначає проблеми клієнта, пов'язані з пошуком роботи. Разом з клієнтом уточнюється мета, до якої прагнуть досягти, а також, як клієнт бачить своє майбутнє місце роботи.

3) Визначення варіантів вирішення проблеми – консультант надає клієнту інформацію про різні професії, їх зміст, затребуваність на ринку праці, форми та умови освоєння. Цей етап також називається соціальним інформуванням. Також надається інформація, яка цікавить клієнта.

4) Практичний етап – фахівець допомагає клієнту вибрати напрямок професійної діяльності (наприклад, «людина – природа», «людина – техніка», «людина – художній образ», «людина – людина), який найкраще відповідає його схильностям та побажанням.

5) Повторно-діагностичний етап – проводиться повторна діагностика, щоб оцінити ефективність вжитих заходів та визначити, чи є покращення. Якщо діагностика не дає результатів, повторюються етапи визначення варіантів вирішення проблеми та практичний етап [22, с. 19].

За умов ринкової економіки та постійної міграції трудових ресурсів, питання психологічного захисту безробітних набуває особливої актуальності. Однією з ефективних форм такого захисту є психологічне консультування

безробітних. Це метод надання психологічної допомоги, що реалізується через спеціалізовану підтримку клієнтів, які звертаються до центрів зайнятості. Психологічне консультування допомагає безробітним справлятися з емоційними труднощами, підвищує їх психологічну стійкість, а також підтримує в процесі адаптації до змін на ринку праці.

Етика роботи психолога-консультанта заснована на загальнолюдських моральних цінностях. Основними критеріями роботи психолога-консультанта виступають права людини, передумови вільного і різнобічного розвитку особистості. Отож, психолог-консультант у своїй діяльності керується такими принципами:

1. Принцип не нанесення шкоди клієнту означає, що консультант має організувати свою роботу таким чином, щоб ні процес консультування, ні його результат не завдали шкоди здоров'ю, стану або соціальному статусу клієнта.

2. Принцип компетентності психолога передбачає, що психолог-консультант в процесі консультування має знати межі своєї компетенції.

3. Принцип неупередженості означає, що консультант має ставитись до кожного клієнта неупереджено і не має права робити такі висновки чи здійснювати такі дії, які суперечать науковим положенням, незалежно від того, яке враження викликає клієнт.

4. Принцип конфіденційності передбачає, що консультант не має права свідомо або випадково розголошувати інформацію, отриману від клієнта під час консультування.

5. Принцип усвідомленої згоди означає, що на початку консультування психолог і клієнт обговорюють і затверджують етичні принципи та правила консультування, погоджують цілі і способи психологічного консультування. При цьому варто зазначити, що досить важливим є факт добровільної участі клієнта в процесі консультування.

Серед інших, можна виокремити й інші принципи психолого-консультативної роботи:

– активність особистості;

– відповідальність особистості;

– трактовка психологічної проблематики як психотехнічної за предметом і методом;

– діалогічний характер психотерапевтичної взаємодії;

– системність у діяльності психолога-консультанта;

– вилучення з проблематики клієнта суто психологічної проблематики;

– зворотного зв’язку;

– органічна єдність інтелектуальних та емоційних аспектів психіки;

– активізація гуманістичних цінностей;

– прийняття психологом-консультантом клієнта.

В процесі виконання професійних обов’язків психологом-консультантом передбачається обов’язкове дотримання певної інструктивної регламентації, тобто певних норм та критеріїв здійснення психолого-консультативної діяльності. В своїй діяльності психолог-консультант керується «Професійно-етичним кодексом психолога-консультанта». Крім обов’язкового дотримання «Професійно-етичного кодексу психолога-консультанта», відповідальний фахівець має приділяти увагу своїй візуальній привабливості [38, с. 6].

Фахівець в ході консультування впливає на клієнта за допомоги певних прийомів.

Психологічне консультування безробітних полягає в особистісно-орієнтованому спілкуванні психолога з клієнтом, в процесі якого здійснюється аналіз індивідуальних характеристик безробітного та його проблеми. Психолог встановлює партнерські відносини з безробітним, що дозволяє ефективно надавати допомогу, орієнтуючись на конкретні потреби і труднощі клієнта. Психолог-консультант повинен чітко визначити коло проблем, з якими він працюватиме, адже спектр проблем безробітних людей середнього віку може бути досить різноманітним. До основних проблем, з якими стикаються безробітні, відносяться психологічні фактори, що впливають на пошук роботи, стресові стани, пов'язані з безробіттям, а також зневіреність у власних силах та

незадоволеність собою, що виникає через втрату попередньої роботи і труднощі з пошуком нової [38, с.17].

Одним з ефективних, на нашу думку, методів роботи з безробітними людьми є клуби тих, хто шукає роботу.

В клубах тих, хто шукає роботу (далі – клуби) здійснюється навчання клієнтів методам самостійного пошуку роботи, надання їм практичної допомоги в застосуванні отриманих знань та навичок, складанні індивідуальних планів пошуку роботи, створюються необхідні умови для реалізації цих планів, зокрема, здійснюється інформаційне забезпечення пошуку роботи. Клуби покликані вирішувати наступні завдання: соціально-психологічна адаптація безробітних громадян до умов ринку праці, сприяння розкутості клієнтів, зміцнення впевненості в собі і підвищення мотивації до працевлаштування, навчання спілкуванню, вироблення комунікативної компетентності як особистісної якості.

Клуб, серед іншого, сприяє здійсненню контактів безробітних один з одним, з психологами і психотерапевтами, професійними консультантами та іншими фахівцями, які беруть участь в процесі адаптації. В клубі проводять тестування та співбесіди, зустрічі з підприємцями, представниками міської адміністрації та служби зайнятості, лекції та консультації, тренінги, а також застосовуються інші форми групової та індивідуальної роботи. Основним завданням клубу є організація неформального спілкування безробітних для зняття стресу, викликаного проблемами у працевлаштуванні, а також взаємної моральної підтримки і організації культурних програм. На базі клубу іноді також створюють організації для взаємної матеріальної підтримки: каси взаємодопомоги, кредитні товариства тощо.

Принципи діяльності клубу:

1. Опора на лідера: в роботі використовуються приклади та досягнення колишніх безробітних, які успішно пройшли процес адаптації і домоглися успіху в житті.

2. Взаємність: немає адаптації того, хто адаптується без адаптації того, хто адаптує.

3. Синергізм: необхідність розвитку і використання здатності до ефективної взаємодії, взаємодоповнення співробітників (консультантів, викладачів) і членів клубу, шляхом залучення їх до спільної діяльності в процесі здійснення адаптації.

4. Безпека: у клубі жоден і з будь-якою метою не може завдати шкоди комусь з його членів, співробітників або гостей. Клуб виступає в ролі моделі суспільства, що побудоване на взаємній повазі, визнанні прав кожного на власний погляд на будь-яке питання. Стресові і конфліктні ситуації, які створюються під час проведення спеціальних адаптаційних заходів (тренінгах тощо) професіоналами-психологами (психотерапевтами), мають бути вирішені кожним з учасників під керівництвом і під відповідальність тих самих фахівців, які брали участь в їх створенні.

5. Максимальна мотивація: фахівці мають різними способами мотивувати членів клубу, використовуючи для цього будь-яку можливість.

6. Соціальна затребуваність продукту: якщо будь-хто проводить заходи, спрямовані на виконання місії системи адаптації, фахівці клубу мають підтримувати такі заходи [14, с. 39].

Отже, існує досить різноманітна кількість технологій соціальної роботи у сфері зайнятості, які досить успішно та ефективно застосовуються соціальними працівниками у допомозі пошуку роботи людям, які з різних причин виявилися безробітними.

Проте, існують і такі категорії громадян, які в силу певних обставин, не можуть на рівних конкурувати на ринку праці та претендувати на гідну роботу, тому соціальні працівники у роботі з ними можуть застосовувати не всі технології соціальної роботи. До таких категорій варто віднести жінок (жінок, які мають дітей до 6-ти років; одиноких матерів; жінок-інвалідів), людей з числа осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі та людей з обмеженими можливостями. Соціальні працівники у роботі з цими категоріями громадян використовують багато різних форм та методів, щоб допомогти їм реалізувати своє право на працю. Варто розглянути їх більш детально.

В Україні значну частину осіб, які перебувають на обліку в центрах зайнятості, складають жінки. Хоча трудове законодавство країни проголошує рівність і заборону дискримінації на ринку праці, на практиці жінки стикаються з меншими можливостями для кар'єрного росту, отримують меншу заробітну плату та часто працюють у низькооплачуваних сферах. Тому особлива увага приділяється допомозі жінкам у працевлаштуванні.

Одним із важливих методів соціальної роботи в сфері зайнятості є інформування. Цей метод дозволяє жінкам отримувати інформацію про наявні вакансії, можливості для професійного навчання та підвищення кваліфікації, перспективи в підприємницькій діяльності в регіоні, а також про діяльність жіночих та молодіжних організацій і клубів, а також про законодавчу підтримку гендерної рівності.

Перенавчання і перекваліфікація також є важливими інструментами допомоги. Завдяки їм жінки можуть отримати нові професії, пройти перепідготовку та підвищення кваліфікації, що відповідає вимогам сучасного ринку праці і забезпечує можливість працевлаштування на більш високооплачувану роботу.

Ще одним ефективним методом є працевлаштування жінок, які мають дітей віком до 6 років, та одиноких матерів з дітьми віком до 14 років або дітей-інвалідів на забронювані робочі місця.

Соціальні працівники в центрах зайнятості надають соціально-психологічну підтримку безробітним жінкам, використовуючи різноманітні групові та індивідуальні форми роботи, серед яких:

– організація тренінгів і семінарів з техніки пошуку роботи, сесій самопрезентації, а також тематичних заходів, таких як: «Які соціальні послуги можуть отримати жінки в центрі зайнятості», «Жінка на ринку праці», «Жінка – рівний діловий партнер», «Жінка та розвиток кар'єри», «Робота жінок за кордоном: ризики сьогодення»;

– інформування про рівні права жінок при прийомі на роботу;

– надання допомоги у підвищенні конкурентоспроможності жінок шляхом професійного навчання не лише за традиційно жіночими спеціальностями, а й з урахуванням бажань, здібностей, вимог професії та стану здоров'я жінки, а також потреб ринку праці;

– якісна презентація жінки-претендента на роботу спеціалістом центру зайнятості, зокрема при уточненні вакансії;

– створення жіночих клубів, таких як «Я, родина та робота», «Я – успішна жінка» та ін., де жінки можуть обмінюватися досвідом і підтримувати одна одну;

– створення гендерних куточків у центрах зайнятості для інформування про конституційні права жінок на ринку праці та висвітлення професійних досягнень жінок [46, с. 529-530].

Іншою категорією, яка потребує допомоги в працевлаштуванні та отриманні власного місця в сфері зайнятості, являються люди, які звільнилися з місць позбавлення волі. Задля успішної адаптації та ресоціалізації людини, яка відбула покарання та вийшла на волю, велику роль грає тісна співпраця та взаємодії органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і об'єднань громадян. Ця взаємодія також повинна бути направлена на реалізацію прав людини, гарантованих Конституцією, особливо права на працю.

Відомо, що більша частина колишніх ув'язнених негативно ставиться до навчання та перенавчання. А це являється однією з важливих технологій в соціальній роботі в сфері зайнятості. Людина, за період відбування покарання могла втратити навички роботи або його кваліфікація уже не відповідає потребам ринку праці. Тому саме навчання або перенавчання є важливими. Адже саме завдяки їм колишній ув'язнений може знайти роботу та реалізувати себе у сфері зайнятості.

Соціальний супровід є важливою складовою у процесі адаптації колишніх в'язнів до життя в умовах свободи. Метою соціального супроводу осіб, звільнених з місць позбавлення волі, є їх ресоціалізація, допомога у вирішенні соціальних проблем, таких як отримання житла, працевлаштування, медичне

обслуговування, навчання, а також відновлення соціальних зв’язків. Цей процес сприяє запобіганню рецидивній злочинності. Соціальний супровід включає надання різноманітних соціальних послуг, таких як допомога у оформленні документів для реєстрації в центрі зайнятості, а також отримання допомоги по безробіттю.

Особливо ефективною є технологія громадських оплачуваних робіт, яка дозволяє колишнім в’язням спробувати себе в різних сферах діяльності та продемонструвати свої здібності роботодавцям. Це дає шанс на подальше працевлаштування та можливість знайти постійну роботу. Така практика вже неодноразово довела свою ефективність.

Люди з обмеженими можливостями також стикаються з проблемами працевлаштування, оскільки не можуть конкурувати на ринку праці через специфіку своїх обмежень. Проте багато з них прагнуть реалізувати своє право на працю та бути корисними суспільству. Соціальні працівники допомагають цим людям, спрямовуючи їх на професійне навчання через центри зайнятості. Це необхідно, якщо особа не має відповідної кваліфікації для виконання роботи, або якщо їй потрібно змінити професію через відсутність відповідних вакансій для людей з обмеженими можливостями. Технологія направлення на професійне навчання є важливим кроком для отримання нових навичок та підвищення шансів на працевлаштування [46, с. 552].

Перешкоди на шляху до опанування професією для осіб з обмеженими можливостями часто включають проблеми спілкування, емоційні розлади, захисну агресію, неадекватну самооцінку, занижені або завищені рівні домагань, а також прагнення до гіперкомпенсації або, навпаки, зневіру в своїх силах. У таких випадках особливо важливим є використання психологічної підтримки, яка сприяє подоланню цих бар'єрів. Ефективними формами психологічної підтримки є проведення спеціалізованих семінарів у невеликих групах або організація клубів, що обговорюють психологічні проблеми, пов'язані з труднощами в опануванні нової професії. Така робота допомагає подолати безпорадність, сприяє формуванню відповідальності та впевненості у власних

силах. Важливою складовою таких заходів є обговорення конкретних психологічних проблем і симптомів, що виникають у процесі навчання новим навичкам і адаптації до роботи.

Окрім семінарів та клубів, широко застосовуються й інші методи соціальної роботи з людьми з обмеженими можливостями, такі як консультації, психодіагностика, психологічна корекція та тренінги. Ці методи спрямовані на зняття психологічної напруги, розвиток ініціативи та навичок ефективної самопрезентації на ринку праці, таких як складання резюме, підготовка до співбесід з роботодавцями, а також формування планів пошуку роботи. Це допомагає людині з обмеженими можливостями не тільки розвинути необхідні професійні навички, але й отримати психологічну підтримку для більш ефективної інтеграції в суспільство та на ринок праці.

Як бачимо, у соціальній роботі з числа осіб, які потребують соціального захисту та в силу певних обставин не можуть конкурувати на ринку праці, поряд з різними формами та методами роботи, стосовно сприяння їхньої зайнятості, використовується психологічна підтримка, яка є необхідною цим людям, щоб подолати внутрішні бар’єри, сумніви, страхи в пошуках роботи та реалізації себе в сфері зайнятості.

Таким чином, всі перераховані вище технології соціальної роботи з безробітними у сфері зайнятості мають на меті активізацію цієї категорії громадян, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці та сприяють швидкому працевлаштуванню і відновленню трудової діяльності.

2.3 Порівняльний аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану

Проблема безробіття серед людей в умовах правового режиму воєнного стану є не лише проблемою України, а й проблемою багатьох країн світу. Уряди економічно розвинених країн вважають, що вирішення проблем зайнятості впливає на забезпечення соціально-економічної стабільності суспільства та

стабільності самої держави. Соціальна робота у сфері зайнятості різних країн є різною залежно від методів та технологій, соціальних програм, підходів, спрямованих на покращення ситуації безробітних та інше. Саме тому, на нашу думку, буде доречним розглянути досвід соціальної роботи з безробітними у різних країнах світу у період воєнного стану та порівняти її з сучасним досвідом України у подоланні безробіття в умовах воєнного стану.

Соціальна робота з безробітними у Швеції під час Другої світової війни була важливим аспектом соціальної політики країни, що мала на меті зменшити негативні наслідки економічної нестабільності, спричиненої війною. Під час Другої світової війни уряд Швеції значно збільшив підтримку безробітних. Це включало впровадження програм громадських робіт, метою яких було забезпечення зайнятості та підтримка інфраструктурних проектів. Державні витрати на соціальну підтримку зросли, що дозволило допомогти більшій кількості людей, які втратили роботу. Було створено нові інститути та організації для координації зусиль у сфері зайнятості та соціальної роботи. Важливу роль відігравали центри зайнятості та місцеві органи влади, які допомагали безробітним знаходити роботу або перекваліфікуватися [68].

Значну увагу приділяли підвищенню кваліфікації робітників та наданню їм нових навичок. Освітні програми для дорослих стали частиною політики зайнятості, що допомагало безробітним адаптуватися до змін на ринку праці. Під час війни було розширено систему соціального страхування, що охоплювало не лише безробіття, але й інші соціальні ризики. Це допомагало стабілізувати доходи населення та зменшити соціальну нерівність [61].

Швеція намагалася зберігати нейтралітет у війні, що дозволило їй уникнути прямого воєнного конфлікту на своїй території. Це створювало умови для економічної стабільності та зменшення впливу війни на ринок праці. Загалом, соціальна робота з безробітними у Швеції під час Другої світової війни характеризувалася прагматичним підходом, орієнтованим на підтримку зайнятості та соціальну безпеку населення. Це дозволило Швеції зберегти відносну стабільність під час війни та швидко відновитися після її завершення.

Швеція сьогодні є однією з найбільш економічно розвинутих країн Європи, відома своєю політичною стабільністю, стійким економічним зростанням і високим рівнем соціального захисту, що забезпечує високий рівень добробуту її громадян. Однією з основних рис шведської політики зайнятості є акцент на запобігання безробіттю та забезпечення соціальних гарантій для створення держави загального добробуту.

В рамках соціальної політики уряд Швеція зосереджує значну увагу на створенні нових робочих місць у державному секторі економіки та координації міграції населення і робочої сили. Одним з інструментів підтримки міграції є надання кредитів для переїзду людей з регіонів з надлишком робочої сили до тих районів, де є вакансії, що дозволяє знижувати безробіття та ефективно використовувати трудові ресурси по всій країні [63].

Щодо Японії, то тут, соціальна робота з безробітними мала особливий характер через специфічні економічні та соціальні умови, пов’язані з мілітаризацією суспільства і мобілізацією ресурсів на потреби війни. У роки війни Японія зосередилася на повній мобілізації трудових ресурсів для підтримки військових зусиль. Відтак, поняття безробіття як таке стало майже невідомим. Уряд активно залучав громадян до різних видів роботи, що мали стратегічне значення для військових потреб, таких як виробництво зброї, амуніції, будівництво інфраструктури та інші форми праці [62].

Японія активно використовувала примусову працю, залучаючи не лише своїх громадян, а й людей з окупованих територій. Військові та промислові підприємства потребували великої кількості робітників, що призводило до примусового переведення людей на робочі місця. Крім того, проводилися реквізиції робочої сили для підтримки виробництва у важливих галузях. Щоб компенсувати нестачу чоловічої робочої сили, викликану призовом до армії, уряд Японії почав залучати жінок і підлітків до праці на фабриках і в сільському господарстві. Це було частиною більш широкої стратегії максимальної мобілізації всіх доступних людських ресурсів [58].

Японія активно впроваджувала державний контроль над економікою, що включало централізоване планування та розподіл робочої сили. Створювалися державні агентства, які відповідали за розподіл праці та контроль за виконанням трудових обов'язків, щоб забезпечити відповідність потребам війни [54].

Дослідження цього періоду стверджують, що соціальна робота як така не була пріоритетом у воєнний час. Однак надавалася певна підтримка родинам солдатів, а також підтримка вразливим групам населення, таким як діти, старші люди та інваліди, через різні форми благодійних організацій та громадських ініціатив. Зі збільшенням військових витрат і скороченням цивільного виробництва, економіка Японії зіткнулася з численними викликами. Це включало зростання інфляції та дефіцит товарів першої необхідності, що впливало на життєвий рівень населення. Уряд вживав заходів для контролю цін та розподілу ресурсів, що допомагало зменшити соціальне напруження.

У підсумку, соціальна робота з безробітними під час Другої світової війни у Японії була спрямована на повну мобілізацію робочої сили для потреб військового виробництва, що залишало мало місця для традиційних форм підтримки безробітних. Основна увага приділялася забезпеченню продуктивної зайнятості та підтримці військових зусиль, а не соціальному захисту як такому.

У Німеччині під час війни соціальна робота з безробітними була тісно пов’язана з нацистською ідеологією та потребами військової економіки. Нацистський режим мав значний вплив на політику зайнятості, і його дії були спрямовані на максимальну мобілізацію робочої сили для підтримки військових зусиль. Нацистська Німеччина перейшла до планової економіки, орієнтованої на військове виробництво. Держава контролювала більшість аспектів економіки, включаючи розподіл робочої сили. Безробіття було майже повністю ліквідовано за рахунок примусової мобілізації населення на роботу у військовій промисловості, будівництві оборонних споруд, а також у сільському господарстві [57].

Величезна кількість іноземних робітників, військовополонених та цивільних осіб з окупованих територій була змушена працювати в Німеччині в

умовах примусу. Нацистська влада використовувала цю робочу силу для підтримки економіки та військових потреб. Німецьких робітників також зобов’язували працювати в критично важливих секторах, таких як виробництво зброї та амуніції. Також, коли більшість чоловіків були мобілізовані до армії, уряд Німеччини почав залучати жінок до праці, особливо у військовій промисловості. Було створено програми, які заохочували або зобов’язували жінок працювати на фабриках, у сільському господарстві та інших секторах економіки.

Німецька трудова служба (Reichsarbeitsdienst, RAD) стала одним з основних інструментів організації зайнятості під час війни. Вона була створена для мобілізації молоді та безробітних на громадські роботи, які включали будівництво доріг, фортифікаційних споруд та інфраструктурних проектів. Трудова служба також був важливим інструментом нацистської пропаганди та ідеологічного виховання. Нацистський режим використовував трудову зайнятість як спосіб соціального контролю і впливу на населення. Робота в державних програмах часто була пов’язана з ідеологічною обробкою, спрямованою на зміцнення націоналістичних і расових ідей. Це дозволяло режиму зміцнювати свій вплив і контролювати суспільство [57].

Зазначимо, що уряд Німеччини надавав певну підтримку сім'ям солдатів і тим, хто був поранений або втратив працездатність під час війни. Це включало фінансову допомогу, медичне обслуговування та інші форми соціальної підтримки. Також діяли різні благодійні організації, які допомагали вразливим верствам населення.

Нацистська соціальна політика ґрунтувалася на расовій ідеології, і допомога надавалася відповідно до расової належності. Наприклад, євреї, роми та інші групи, яких вважали «неарійськими», були позбавлені права на соціальну підтримку і зазнавали переслідувань. Натомість програми соціальної допомоги були спрямовані на підтримку «арійських» сімей та зміцнення «расової чистоти» [55].

Під час Другої світової війни соціальна робота з безробітними в Німеччині була тісно пов’язана з військовими потребами, ідеологічними цілями нацистського режиму та прагненням до тотального контролю над суспільством. Державна політика була спрямована на максимальну мобілізацію трудових ресурсів, а соціальна підтримка надавалася лише тим, хто відповідав ідеологічним критеріям.

Розглядаючи соціальну роботу з безробітними у Франції під час Другої світової війни, то вона мала свої особливості, зумовлені окупацією країни, поділом на окуповану зону та зону під контролем режиму Віші, а також економічними і політичними умовами воєнного часу.

Після поразки Франції у 1940 році та поділу країни на окуповану німцями зону та зону Віші, економіка Франції зазнала серйозного удару. Безробіття зросло через руйнування інфраструктури, скорочення промислового виробництва та захоплення багатьох підприємств окупаційними силами. Багато французів, особливо з окупованих районів, втратили роботу. У 1942 році німецька окупаційна влада запровадила систему примусової праці для французьких громадян (Service du Travail Obligatoire, STO). Французів зобов’язували працювати на підприємствах, що обслуговували німецькі військові потреби, або їх відправляли до Німеччини для роботи у промисловості. Ця політика викликала значний спротив серед населення, багато хто намагався ухилитися від призову або переховувався [60].

Режим Віші на чолі з маршалом Петеном прагнув забезпечити контроль над робочою силою та підтримувати економіку. Уряд Віші створив національні агентства зайнятості, які займалися пошуком робочих місць для безробітних і координацією працевлаштування. Вони також брали участь у реалізації політики STO, що ще більше відчужувало громадян від уряду. Щоб боротися з безробіттям, уряд Віші запроваджував програми громадських робіт. Ці програми передбачали залучення безробітних до будівництва інфраструктурних проектів, таких як дороги, мости, відновлення зруйнованих міст. Хоча ці програми були

спрямовані на скорочення безробіття, вони також мали на меті забезпечення контролю над населенням .

Під час війни у Франції існувала мережа благодійних організацій, які надавали допомогу безробітним, біженцям, дітям та іншим вразливим групам населення. Організації, такі як Червоний Хрест, католицькі благодійні організації та різні громадські ініціативи, надавали їжу, одяг, медичну допомогу та підтримку безробітним. Режим Віші також створив соціальні служби, що надавали певну допомогу родинам військових, ветеранам та постраждалим.

Французький Рух Опору, який діяв проти нацистського режиму та уряду Віші, також підтримував безробітних та людей, що переховувалися від примусової праці. Опір організовував підпільні робочі мережі та надавав допомогу тим, хто ухилявся від STO, створюючи альтернативні джерела зайнятості та підтримки [59].

У роки війни соціальна робота з безробітними була значно обмежена через військові дії, окупацію та політику примусової праці. Однак на кінець війни французьке суспільство все більше почало орієнтуватися на відновлення соціальної справедливості та добробуту. Повоєнні уряди розробили програми реінтеграції безробітних, ветеранів та примусових робітників у економічне життя країни, що сприяло відновленню та стабілізації економіки.

Якщо говорити за соціальну роботу з безробітними в Польщі під час Другої світової війни, то вона відрізнялася від інших країн, оскільки Польща зазнала жорстокої окупації з боку нацистської Німеччини та Радянського Союзу, що призвело до розпаду державних інституцій, масових депортацій та знищення економіки. Військові дії та політика окупаційних режимів сильно вплинули на соціальну структуру та економіку Польщі, створивши надзвичайно важкі умови для безробітних і всіх верств населення.

Після вторгнення Німеччини у вересні 1939 року та подальшої радянської окупації східних територій Польщі, країна була розділена між цими двома силами. Нацистський уряд запровадив жорстокий окупаційний режим, який передбачав масове закриття польських підприємств, конфіскацію майна та

знищення інфраструктури. Багато поляків втратили роботу, а економічна діяльність була підпорядкована військовим потребам Німеччини. Нацисти широко використовували польське населення для примусової праці. Мільйони поляків були депортовані до Німеччини для роботи в промисловості, сільському господарстві та інших галузях. Тисячі людей також були змушені працювати на підприємствах у самій Польщі, особливо в Галичині та на територіях, включених до Третього Рейху [67].

Окупанти проводили систематичне знищення польської інтелігенції, освітян та лідерів громадянського суспільства. Це призвело до втрати кваліфікованих кадрів, які могли б організовувати та координувати соціальну допомогу і підтримку безробітних. Водночас репресії, депортації та масові вбивства створювали атмосферу терору, яка ускладнювала будь-яку форму соціальної роботи. У цих умовах підпільний польський уряд, відомий як «Таємна Держава» (Polskie Państwo Podziemne), а також різні підпільні організації намагалися надавати підтримку населенню, включаючи безробітних. Підпільні структури створювали мережі підтримки, забезпечували людей продуктами харчування, одягом та іншими необхідними речами, а також організовували підпільні школи та курси для підвищення кваліфікації [67].

Відзначимо роль католицької церкви у наданні соціальної підтримки. Церковні структури і благодійні організації допомагали безробітним, надаючи їм продукти харчування, одяг і тимчасове житло. Численні парафії організовували притулки та їдальні для нужденних. Церква також сприяла моральній підтримці та збереженню національної ідентичності в умовах окупації.

Через нестачу продуктів і товарів першої необхідності багато людей змушені були займатися діяльністю на чорному ринку. Торгівля на чорному ринку стала важливим способом виживання для багатьох безробітних. Це включало нелегальну торгівлю продуктами, промисловими товарами та іншими речами. Нацисти жорстко придушували будь-які форми опору та нелегальної діяльності. Соціальна робота з безробітними часто перебувала під наглядом

окупаційних властей, а участь у допомозі безробітним або іншим вразливим групам могла призвести до арештів, ув’язнень або страти [65].

Після завершення Другої світової війни Польща зіткнулася з величезними соціально-економічними викликами. Багато людей залишалися без роботи, домівок і засобів до існування. Соціальна робота з безробітними стала ключовим завданням для відновлення країни. Було необхідно забезпечити підтримку ветеранів, депортованих, людей, які пережили концтабори, а також тих, хто втратив роботу внаслідок руйнувань війни.

Під час Другої світової війни соціальна робота з безробітними у Великій Британії зазнала значних змін у відповідь на нові виклики, пов'язані з воєнними зусиллями. На початку війни британський уряд швидко усвідомив необхідність максимальної мобілізації робочої сили для підтримки військових зусиль. Запровадження призову до армії та мобілізація робітників у промисловість сприяли різкому зниженню рівня безробіття. Чоловіків і жінок активно залучали до роботи на заводах з виробництва зброї, у суднобудуванні, авіабудуванні, транспорті, сільському господарстві та інших важливих секторах.

Через мобілізацію чоловіків на фронт, жінки стали основною робочою силою в багатьох секторах економіки. Уряд запровадив політику примусового працевлаштування жінок у віці від 18 до 60 років у ключових галузях. Це включало роботу на заводах, в армії (наприклад, як водії, медсестри), а також в сільському господарстві (жіночі землеробські війська) [53]. Це забезпечило значну підтримку економіки та сприяло зменшенню безробіття серед жінок.

Британський уряд організував програми перенавчання і перепідготовки робітників для забезпечення їх кваліфікації у нових галузях, пов'язаних із військовими потребами. Наприклад, курси з авіабудування, механіки та інших технічних спеціальностей. Це дозволило безробітним отримати нові навички та знайти роботу в стратегічно важливих секторах.

Уряд Великої Британії забезпечував соціальну підтримку для сімей військовослужбовців, ветеранів, інвалідів та інших вразливих груп. Це включало виплати допомоги по безробіттю, житлову допомогу, продовольчі купони та інші

форми соціальної допомоги. Державні соціальні служби, а також благодійні організації надавали підтримку біженцям і постраждалим від бомбардувань. Оскільки багато міст постраждали від авіаударів, уряд організував програми з будівництва тимчасового житла для робітників та їхніх сімей. Також були створені норми праці, які регулювали умови роботи, зокрема тривалість робочого дня, зарплату та охорону здоров'я на робочому місці [51].

У той час профспілки відігравали важливу роль у захисті прав робітників і забезпеченні соціальної підтримки. Вони співпрацювали з урядом у питаннях розподілу робочої сили, умов праці та соціальних виплат. Профспілки також допомагали координувати програми перепідготовки та забезпечували підтримку своїм членам у разі безробіття або трудових конфліктів [56].

Уряд Великої Британії активно займався інформаційною та психологічною підтримкою населення. Це включало кампанії з підняття морального духу, підтримку патріотизму та громадської солідарності. Пропаганда сприяла мобілізації населення на роботу для підтримки військових зусиль, знижуючи рівень безробіття і забезпечуючи соціальну згуртованість.

Після закінчення війни перед урядом Великої Британії постала проблема реабілітації демобілізованих солдатів і працівників військової промисловості. Були впроваджені програми з працевлаштування, перепідготовки та соціальної підтримки, щоб допомогти колишнім військовим і робітникам інтегруватися в мирне життя. Це включало будівництво житла, створення нових робочих місць і розвиток системи соціального забезпечення.

У Великобританії соціальне забезпечення працівників та роботодавців здійснюється як на державному, так і на регіональному рівнях. Велика увага приділяється своєчасній профорієнтації, професійному навчанні на робочому місці та стимулюванню підприємницької ініціативи. Держава також забезпечує муніципальні бюджети коштами для надання безробітним стартового капіталу або пільгових кредитів для відкриття власної справи, особливо для мікрофірм, які обслуговують місцевий ринок або належать до третього сектора економіки.

Також уряд Великобританії ретельно контролює роботу фондів соціального страхування на випадок безробіття. Працівники, що були звільнені протягом року, мають право на отримання допомоги у розмірі 80% від їхньої попередньої заробітної плати. Ці заходи сприяють збереженню стабільності на ринку праці та підтримують безробітних у період пошуку нової роботи [64].

Аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану, показує, що в умовах правового режиму воєнного стану ефективною є підтримка, що поєднує як фінансову допомогу, так і психологічну реабілітацію та програми перекваліфікації.

Таким чином, вивчення іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану є важливим аспектом для формування ефективної політики соціальної підтримки під час воєнного стану, так і після його закінчення.

Підсумовуючи викладене в даному розділу, зазначимо, що нами було розглянуто сутність та особливості соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. Нами було з’ясовано, що сутність соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті виражається в організації діяльності по створенню сприятливих умов для інтеграції людей на ринку праці, адаптації їх до сучасних вимог професійної підготовки, надання допомоги людям в реалізації їх соціального права на працю, на вільний вибір професії і виду діяльності, а також у компенсації тих недоліків, які перешкоджають їх повноцінному соціальному функціонуванню у сфері праці. Щодо особливостей соціальної роботи у прифронтовому місті, то вона має враховувати безпекову ситуацію, економічну нестабільність, психологічний аспект та інше для того, щоб мати змогу допомогти безробітним.

Технології соціальної роботи з безробітними – важлива частина технологічного арсеналу соціального працівника. Можна виокремити такі технології соціальної роботи з безробітними: професійна орієнтація, яка включає в себе наступні напрямки: професійна інформація, професійна консультація, професійний підбір, професійний відбір, професійна, виробнича і соціальна

адаптація; психологічна підтримка, основними напрямками якої є: психологічна профілактика, психологічне консультування, психологічна корекція; соціальне консультування; соціальна корекція.

Загалом, технологічний алгоритм включає в себе наступні етапи: встановлення контакту, діагностичний етап, практичний етап, повторно-діагностичний етап.

Психологічне консультування безробітних передбачає особистісно-орієнтоване спілкування психолога з безробітним, в процесі якого здійснюється загальна орієнтація в його індивідуальних характеристиках та його проблемі, встановлюється і підтримується партнерський стиль спілкування психолога із безробітним, надається психологічна допомога у відповідності до потреб та проблем безробітного.

Також одним з ефективних, на нашу думку, методів роботи з безробітними є клуби тих, хто шукає роботу.

У сфері зайнятості виділяють також людей, які належать до категорії осіб, які потребують соціального захисту та не можуть на рівних конкурувати на ринку праці. Ми визначили, що до них належать жінки (жінки, які мають дітей до 6-ти років; матері-одиначки; жінки-інваліди), люди з числа осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі та люди з обмеженими можливостями.

До найпоширеніших та найбільш ефективних технологій соціальної роботи з ними в сфері зайнятості можна віднести інформування, перенавчання та перекваліфікація, семінари, тренінги, консультації, соціальний супровід та інші, які підкріплюються психологічною підтримкою. Використання соціальними працівниками цих технологій є ефективним на базі центрів зайнятості та дає свої результати у вигляді працевлаштування зазначених громадян.

Також нами було досліджено та порівняно іноземний досвід соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану. Нами було детально розглянуто соціальну роботу з безробітними в умовах Другої світової війни у Швеції, Польщі, Франції, Японії, Німеччині, Великобританії. Нами було

визначено досить багато спільних рис, які об’єднують ці країни у здійснені соціальної роботи з безробітними, а саме: допомога продуктами; розробка програм перенавчання та підвищення кваліфікації безробітних з метою отримання роботи в інших галузях; співпраця з благодійними організаціями; надання психологічної допомоги та інше.

З нашої точки зору, Україна може перейняти досвід іноземних країн у досвіді надання соціальної допомоги безробітним. Однак, на сьогоднішній день вона зробила величезний стрибок вперед та на практиці, враховуючи близькість міст до фронту, має успіхи у здійсненні соціальної роботи з безробітними, з їх подальшим працевлаштуванням.

РОЗДІЛ 3.
ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ У ПРИФРОНТОВОМУ МІСТІ

3.1. Критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті

Оцінка ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті, такому як Запоріжжя чи інші регіони поблизу зони активних бойових дій, потребує особливих критеріїв, враховуючи специфічні соціально-економічні та безпекові умови. Ось ключові критерії, які можна використовувати для такої оцінки:

1. Рівень працевлаштування

– Кількість працевлаштованих осіб після участі в програмах: один із найпростіших і найбільш очевидних критеріїв – скільки людей знайшли роботу після участі в соціальних програмах.

– Тривалість утримання робочого місця: важливо не лише отримати роботу, але й зберегти її протягом тривалого часу. Цей показник дозволяє оцінити стійкість працевлаштування та відповідність отриманих навичок вимогам ринку.

2. Якість зайнятості

– Рівень доходу та соціальних гарантій: оцінюється, чи отримують працівники гідну заробітну плату та чи мають доступ до соціальних гарантій (пенсійне забезпечення, медичне страхування).

– Кар’єрне зростання та професійний розвиток: чи сприяють програми працевлаштування подальшому кар'єрному росту, підвищенню кваліфікації та професійній адаптації працівників.

3. Інклюзивність та доступність програм

– Охоплення вразливих груп населення: наскільки програми орієнтовані на внутрішньо переміщених осіб (ВПО), людей з інвалідністю, молодь, жінок,

ветеранів та інші вразливі категорії населення. Важливо, щоб ці групи мали рівний доступ до програм соціальної допомоги.

– Географічна доступність: оцінюється, наскільки легко мешканцям віддалених районів прифронтового міста отримати доступ до технологій і програм, зокрема через онлайн-ресурси.

4. Гнучкість та адаптивність програм

– Адаптація до змін на ринку праці: ефективні технології повинні бути достатньо гнучкими, щоб швидко реагувати на зміни ринку праці, включаючи можливість швидкої перекваліфікації в разі потреби.

– Врахування безпекових ризиків: оцінюється здатність програм працювати в умовах постійної небезпеки через військові дії, включаючи розробку дистанційних програм навчання і працевлаштування.

5. Рівень задоволеності учасників

– Оцінка задоволеності безробітних програмами: важливо вимірювати, наскільки учасники програм задоволені процесом, отриманими навичками, консультаціями та допомогою у пошуку роботи. Це можна робити через опитування та зворотний зв’язок.

– Репутація серед громадськості: наскільки програми та технології соціальної роботи мають позитивний відгук у місцевої громади і чи рекомендують їх іншим.

6. Економічний вплив

– Зменшення рівня безробіття в регіоні: як реалізовані програми впливають на загальний рівень безробіття в місті чи регіоні.

– Зростання малих та середніх підприємств: оцінюється, наскільки програми сприяють відкриттю нових бізнесів або розширенню вже існуючих, а також створенню нових робочих місць.

– Збільшення рівня економічної активності: важливим показником є загальний рівень економічної активності у регіоні, включаючи збільшення доходів домогосподарств та розвиток підприємницької діяльності.

7. Соціальна згуртованість та стабільність

– Покращення соціальної інтеграції: наскільки програми допомагають соціальній адаптації переселенців, ветеранів та інших осіб, які постраждали від конфлікту. Це може включати інтеграцію в громаду, формування соціальних зв'язків та сприяння міжособистісним відносинам.

– Зниження рівня соціальної напруги: важливо оцінювати, чи сприяють програми зниженню соціальної напруги та конфліктів, що можуть виникати через високий рівень безробіття, економічні проблеми та демографічні зміни в регіоні.

8. Стійкість та фінансова ефективність програм

– Рентабельність та ефективність використання ресурсів: важливо оцінити, наскільки ефективно використовуються бюджетні та інші фінансові ресурси на реалізацію програм. Програми повинні бути не лише результативними, але й фінансово обґрунтованими.

– Стійкість результатів: чи зберігаються позитивні результати програми після її завершення, чи є можливості для довгострокового працевлаштування та самозайнятості без подальшої підтримки.

9. Технологічна ефективність

– Використання сучасних цифрових технологій: оцінюється рівень впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект, автоматизовані платформи для підбору вакансій, онлайн-курси з перекваліфікації тощо.

– Кількість залучених користувачів: скільки безробітних використовують онлайн-платформи, мобільні додатки або інші технологічні засоби для пошуку роботи або навчання.

10. Міжнародна співпраця та інновації

– Залучення міжнародних партнерів та донорів: чи програми працюють у співпраці з міжнародними організаціями, що може підвищити якість та забезпечити стабільне фінансування.

– Впровадження найкращих міжнародних практик: наскільки програми враховують досвід інших країн, особливо тих, які також проходили через періоди конфліктів та економічних труднощів.

Оцінка ефективності технологій соціальної роботи з безробітними в прифронтових містах повинна враховувати комплекс показників, які не тільки зосереджуються на працевлаштуванні, але й оцінюють ширший соціальний та економічний вплив. Важливо забезпечити стійкість та довготривалі результати, що сприятимуть економічному розвитку регіону та соціальній стабільності.

3.2. Аналіз програм та технологій, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі

Соціальна робота з безробітними в Україні під час війни з Росією (яка розпочалася в 2014 році, а з 2022 року стала повномасштабною) є надзвичайно важливою складовою забезпечення соціальної стабільності та підтримки населення. Війна спричинила значні економічні труднощі, руйнування інфраструктури, втрату робочих місць, масові переміщення населення та інші проблеми, які потребують ефективної соціальної політики. Також війна призвела до закриття підприємств, знищення інфраструктури та скорочення робочих місць у прифронтових та окупованих районах. Багато підприємств зупинили свою діяльність або переїхали до більш безпечних регіонів, що спричинило зростання безробіття. Це особливо відчутно в галузях, пов'язаних із промисловістю, будівництвом і транспортом.

Мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами через бойові дії та окупацію їхніх рідних регіонів. ВПО потребують житла, соціальної підтримки та можливостей для працевлаштування. Соціальні служби та міжнародні організації активно працюють над забезпеченням цих потреб, надаючи допомогу у пошуку роботи, житла та соціальних виплат.

Запоріжжя, як і багато інших прифронтових міст України, зіштовхнулося з проблемами безробіття, зокрема через економічні труднощі, військовий конфлікт та структурні зміни на ринку праці. Однак на рівні міста, регіону та країни використовуються різні програми та технології для боротьби з цим явищем. Ось деякі з них:

1. Програми професійної підготовки та перекваліфікації

– Центри зайнятості активно впроваджують програми перекваліфікації для тих, хто втратив роботу. Учасники можуть отримати нові навички або освоїти нові професії у сфері інформаційних технологій, будівництва, медицини, сфери послуг та інших галузях.

– Державні грантові програми для підтримки бізнесу та самозайнятості, що дають можливість отримати кошти на започаткування власної справи. Станом на жовтень 2024 року Запорізький обласний центр зайнятості реалізує дві грантові програми від держави, які підтримують підприємницькі ініціативи серед різних категорій громадян:

– Програма «Власна справа» пропонує мікрогранти для започаткування бізнесу в розмірі від 50 до 250 тисяч гривень. Участь можуть взяти громадяни України віком від 18 років, фізичні особи-підприємці (ФОП) та юридичні особи мікробізнесу або малого бізнесу. Грантові кошти можна витратити на купівлю меблів, обладнання, транспорту, сировини, товарів, тварин, насіння, оренду приміщень чи земель, рекламні послуги тощо. Однак не можна використовувати кошти на ремонт, оплату заробітної плати та податки. Отримавши грант, підприємці зобов’язані працювати в бізнесі не менше 3 років, працевлаштувати 1-2 працівників та сплачувати податки. Для участі в програмі необхідно подати бізнес-план та заяву через портал «Дія». Ті, хто не є зареєстрованими ФОП, можуть отримати мікрогрант до 75 тисяч гривень без необхідності створювати робочі місця.

– Програма «Гранти для ветеранів та другого з подружжя» надає фінансування для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та їхніх сімейних партнерів. У межах цієї програми учасники можуть отримати гранти до 1 мільйона гривень на започаткування власного бізнесу. Умови програми лояльніші щодо кількості робочих місць, які необхідно створити, що робить її доступною для більш широкого кола осіб. Заявки на участь подаються через портал «Дія».

Ці програми є важливими інструментами для підтримки підприємництва в Україні та створення нових робочих місць, зокрема для людей, що постраждали внаслідок війни.

2. Інформаційні платформи для працевлаштування

– Онлайн-платформи для пошуку роботи (Work.ua, Robota.ua, Jooble), які дозволяють швидко знаходити вакансії в різних секторах.

– Використання технологій штучного інтелекту для автоматизації процесів підбору працівників та аналізу даних про ринок праці.

3. Ініціативи у сфері ІТ

– У Запоріжжі розвиваються ІТ-курси та навчальні програми для перекваліфікації безробітних на спеціальності у сфері інформаційних технологій, що допомагає залучати людей до перспективних та високооплачуваних професій.

– Створення коворкінг-центрів та ІТ-інкубаторів, де молоді підприємці можуть розвивати стартапи.

4. Соціальні підприємства та громадські ініціативи

У місті працюють громадські організації, які підтримують соціальні підприємства, що працевлаштовують вразливі групи населення, зокрема переселенців, людей з інвалідністю та молодь.

5. Програми підтримки малого та середнього бізнесу

Запуск державних та міжнародних програм підтримки підприємництва та малого бізнесу, як-от «єРобота» або грантові програми від USAID, GIZ, що надають фінансову та консультаційну допомогу для створення або розширення власної справи.

6. Цифрові технології та дистанційна робота

Фріланс-платформи та дистанційна робота стають все популярнішими, що дозволяє працівникам Запоріжжя знайти роботу не тільки в Україні, але й за кордоном, без необхідності фізичного переміщення.

7. Громадські та суспільно-корисні роботи з метою допомоги країні та армії.

Механізм залучення тимчасово безробітних до суспільно корисних робіт, що розроблений урядом України, передбачає створення «Армії відновлення» для виконання важливих робіт, які підтримують оборону країни та відновлення інфраструктури. Ці роботи можуть включати ліквідацію наслідків техногенних, природних і воєнних катастроф, а також завдання, пов'язані з функціонуванням економіки та життєдіяльності населення.

Зокрема, безробітні можуть бути залучені до:

- облаштування та укріплення блок-постів;
- вирубки дерев для формування окопів;
- заготівлі дров для військових та цивільного населення;
- розбору завалів та відновлення житлових будинків;
- укріплення дамб;
- розчищення доріг;
- розвантаження гуманітарної допомоги;
- облаштування укриттів у школах та житлових будинках;
- ремонтно-відновлювальних робіт у соціальних установах;
- допомоги переселенцям, людям з інвалідністю та літнім людям.

Учасники цього проекту отримуватимуть оплату не нижче мінімальної зарплати, що, як правило, перевищує розмір допомоги з безробіття. Проте, на період виконання таких робіт виплата допомоги по безробіттю буде призупинена. З учасниками таких робіт укладаються строкові трудові договори, що дає їм можливість офіційно працевлаштуватися і отримувати компенсацію за свою працю. Цей проект не лише допомагає безробітним знайти тимчасову роботу, а й сприяє важливим відновлювальним роботам в країні [10].

У Запоріжжі, згідно інформації Запорізького обласного центру зайнятості, у період з січня по вересень 2024 року для участі у суспільно-корисних роботах проекту «Армія відновлення» було направлено 3155 осіб з числа безробітних [2].

Варто відзначити, що громадські організації, благодійні фонди та міжнародні агенції відіграють важливу роль у соціальній роботі з безробітними в Україні, зокрема в Запоріжжі. Вони надають гуманітарну допомогу,

забезпечують продовольчими наборами, одягом, ліками, а також проводять програми психологічної підтримки, консультації з працевлаштування та професійної орієнтації. Організації, такі як ООН, Червоний Хрест, UNICEF та інші, надають суттєву підтримку в цих напрямках.

Розглянувши питання програм та технологій, які використовуються в Запоріжжі, як одному з прифронтових міст України, варто відзначити, що не дивлячись на складну військову обстановку, у місті приділяють досить велику увагу питанню подолання безробіття. Центром зайнятості при роботі з безробітними використовується досить широкий спектр програм та технологій. Однак, крокуючи в майбутнє, необхідно вносити корективи та зміни в процес застосування технологій соціальної роботи з безробітними, або шукати шляхи їх вдосконалення, розробляти нові технології, які будуть не менш ефективними за вже існуючі.

3.3. Шляхи вдосконалення соціальних програм та технологій у контексті боротьби з безробіттям

Для вдосконалення соціальних програм та технологій у боротьбі з безробіттям необхідні комплексні підходи, які враховують як економічні, так і соціальні зміни. Ми пропонуємо кілька шляхів для підвищення ефективності таких ініціатив:

1. Розширення доступу до професійної освіти

– Інтеграція цифрових технологій в освіту: розвиток онлайн-платформ для безперервного навчання і перекваліфікації, що дозволяє людям з різних куточків країни отримувати освіту без необхідності виїжджати до великих міст.

– Покращення співпраці з бізнесом: впровадження програм стажувань та співпраці з приватними компаніями для забезпечення релевантної підготовки працівників, що відповідає сучасним вимогам ринку праці.

– Адаптація освітніх програм під нові виклики ринку праці: врахування попиту на такі спеціальності, як штучний інтелект, робототехніка, відновлювана енергетика, управління даними та інші технологічні галузі.

2. Персоналізовані послуги зайнятості

– Використання штучного інтелекту (ШІ) та аналітики: системи на основі ШІ можуть аналізувати навички та кар'єрний досвід безробітних, щоб персоналізувати рекомендації щодо навчання та працевлаштування, підбираючи найбільш релевантні вакансії.

– Менторські програми та кар’єрні консультанти: розвиток мережі кар’єрних наставників та радників, які допоможуть безробітним розробити індивідуальні плани кар'єрного розвитку, що враховують особисті цілі та ринок праці.

3. Розвиток соціального підприємництва

– Збільшення фінансової підтримки для соціальних підприємств: державні та міжнародні грантові програми можуть стимулювати створення підприємств, що працевлаштовують вразливі категорії населення, зокрема людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та молодь.

– Навчання соціальних підприємців: організація курсів та тренінгів для потенційних соціальних підприємців, де вони можуть навчитися навичкам управління бізнесом, залучення інвестицій та маркетингу.

4. Підтримка малого та середнього бізнесу

– Спрощення процедур для відкриття бізнесу: зменшення бюрократичних перешкод для підприємців та створення «єдиного вікна» для всіх бізнес-процесів, що дозволить зменшити час і витрати на реєстрацію та ведення бізнесу.

– Податкові пільги та державні субсидії: впровадження податкових стимулів для нових підприємців і тих, хто працевлаштовує довгостроково безробітних осіб або пропонує роботу на низькооплачуваних ринках праці.

5. Інвестиції в технології для дистанційної роботи

– Розвиток інфраструктури для віддаленої роботи: забезпечення доступу до якісного інтернету навіть у віддалених регіонах. Це дозволить працівникам із сільських чи малих міст працювати дистанційно на національних та міжнародних компаніях.

– Платформи для фрілансу: створення національних або регіональних платформ для фрілансерів, що допоможуть працівникам з нестабільними графіками або специфічними навичками знаходити короткострокову роботу.

6. Впровадження нових цифрових технологій у сфері зайнятості

– Розробка мобільних додатків для пошуку роботи: Спрощення доступу до вакансій та навчальних можливостей через мобільні платформи, що враховують зручність і швидкість використання.

– Використання блокчейн-технологій для захисту даних працівників і забезпечення прозорості у взаємодії між роботодавцями та працівниками.

7. Програми психосоціальної підтримки

– Психологічна допомога безробітним: безробіття часто впливає на психологічний стан людини, тому важливо впровадити програми психологічної підтримки та коучинг для полегшення процесу повернення до роботи.

– Навчання управлінню стресом та особистісному розвитку: курси з управління стресом, емоційного інтелекту та навичок лідерства можуть допомогти безробітним не лише знайти роботу, але й краще адаптуватися до змін.

8. Сприяння мобільності робочої сили

– Фінансова підтримка для переїзду: Надання субсидій або грантів для осіб, які готові переїхати в інші регіони або міста для працевлаштування.

– Покращення транспортної інфраструктури: Це дозволить мешканцям віддалених або економічно слабких регіонів швидше та дешевше добиратися до робочих місць в інших регіонах.

Вдосконалення соціальних програм та технологій для боротьби з безробіттям потребує інтеграції цифрових рішень, розробки індивідуальних підходів до підтримки безробітних, а також тісної співпраці з бізнесом та освітніми установами. Застосування інновацій, таких як штучний інтелект і

автоматизація процесів, може зробити соціальні програми більш ефективними і доступними.

В рамках дослідження праксеологічного аспекту дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті ми з'ясували, що у складних соціально-економічних умовах, характерних для прифронтових регіонів, виникає необхідність адаптувати соціальні технології для вирішення проблеми безробіття та психологічної підтримки громадян. Досить ефективними є технології, які поєднують фінансову допомогу з психологічною та емоційною підтримкою, надають доступ до перекваліфікації та залучають місцевий бізнес до створення робочих місць.

Ми дослідили критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті та з'ясували, що вони повинні бути багатовимірними та охоплювати як кількісні, так і якісні показники. Такий підхід дозволяє повноцінно оцінити результати соціальних програм, враховуючи як їхню здатність допомагати в працевлаштуванні, так і вплив на психологічний стан, мотивацію та соціальну адаптацію безробітних. Ці критерії сприятимуть розвитку ефективної, стійкої та адаптивної системи соціальної підтримки в умовах підвищеного ризику.

Також, в рамках даного розділу, ми проаналізували програми та технології, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі. Вони зосереджені на комплексній підтримці безробітних, що включає перекваліфікацію, психологічну реабілітацію, фінансову допомогу та створення умов для розвитку малого бізнесу. Успішне впровадження програм перекваліфікації та співпраця з міжнародними донорами є важливими елементами боротьби з безробіттям у складних умовах прифронтового міста. Додатково, цифровізація процесів і розвиток онлайн-сервісів забезпечують доступність соціальних послуг і допомагають громадянам швидше знайти нові можливості для працевлаштування.

Також нами були запропоновані шляхи вдосконалення соціальних програм і технологій для боротьби з безробіттям. Вони повинні бути спрямовані на

впровадження цифрових рішень, підвищення гнучкості та індивідуалізації підходів, а також залучення бізнесу та освітніх установ до співпраці. Психологічна підтримка, навчання нових навичок і розвиток підприємництва повинні створити стійку систему соціальної допомоги, що здатна ефективно реагувати на виклики ринку праці та сприяти зниженню рівня безробіття, особливо в умовах життя в прифронтовому місті.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства питання соціальної роботи з безробітними у прифронтових містах є надзвичайно актуальним. Військовий конфлікт в Україні суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію, зокрема, в регіонах, що розташовані поблизу лінії фронту. Ці території стикаються з додатковими викликами, такими як зростання рівня безробіття, зниження рівня безпеки, зменшення можливостей для розвитку економічної діяльності та соціальної інтеграції. В світлі цих подій набула актуальності обрана нами тема дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи безробітних у прифронтовому місті.

В рамках нашої роботи ми проаналізували стан наукової розробки дослідження діагностики ефективності технологій соціальної роботи безробітних у прифронтовому місті. Відзначимо, що вона висвітлена в науковому полі недостатньо. Якщо брати питання проблеми безробіття, то воно досліджене достатньо добре, але якщо брати саме нашу тему дослідження, то вона висвітлена фрагментарно. Завершеної і цілісної наукової роботи з даного питання поки що немає. З одного боку – це є проблемою, оскільки впливає на повноту висвітлення обраної нами теми дослідження, а з іншого боку – зробить його унікальним та актуальним, враховуючи сучасні реалії.

Нами було детально охарактеризовано основні поняття нашого дослідження: «технології соціальної роботи», «безробітні», «діагностика», «прифронтове місто».

При дослідженні діагностики ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті ми використали такі принципи, як принцип розвитку, принцип всезагального зв’язку, принцип системного підходу, принцип конкретно-історичного підходу, принцип об’єктивності, принцип неупередженості, принцип історизму, принцип багатофакторності, термінологічний принцип та принцип детермінізму.

Також ми користувалися рядом методів для дослідження обраної нами теми дослідження. Серед них такі: абстрагування, індукція, метод

термінологічного аналізу понять, аналіз, синтез, дедукція, інтуїція, систематизація, узагальнення, правовий метод, бібліографічний метод.

В ході розгляду питання сутності соціальної роботи з безробітними в прифронтовому місті, було проведено детальне вивчення законодавства України в цій галузі. Встановлено, що воно складається з чисельної ієрархії нормативно-правових актів – законів, підзаконних актів та актів соціального діалогу. Система законодавства в сфері праці є комплексною і охоплює не лише трудове, а й адміністративне, фінансове, цивільне, господарське право, а також право соціального забезпечення. Основним документом є Закон України «Про зайнятість населення», який визначає основи державної соціальної політики, що спрямована на забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості. Однак ефективна соціальна робота та допомога безробітним в цій сфері неможлива без низки інших законів, що охоплюють різні категорії громадян і гарантують їх права у сфері зайнятості.

Соціальна робота з безробітними у прифронтовому місті полягає в організації заходів, що сприяють інтеграції людей на ринку праці, адаптації до вимог професійної підготовки, наданні підтримки в реалізації їхнього соціального права на працю та вільний вибір професії чи виду діяльності. Водночас важливим є компенсація тих проблем, які заважають повноцінному соціальному функціонуванню безробітних у сфері праці. Соціальна робота в таких умовах повинна враховувати безпекову ситуацію, економічну нестабільність, психологічні чинники та інші аспекти, щоб ефективно допомогти людям у пошуках роботи.

Технології соціальної роботи з безробітними – важлива частина технологічного арсеналу соціального працівника. Ми виокремили такі технології соціальної роботи з безробітними: професійна орієнтація, яка включає в себе наступні напрямки: професійна інформація, професійна консультація, професійний підбір, професійний відбір, професійна, виробнича і соціальна адаптація; психологічна підтримка, основними напрямками якої є: психологічна профілактика, психологічне консультування, психологічна корекція; соціальне

консультування; соціальна корекція. Зазначені технології соціальної роботи з безробітними у сфері зайнятості мають на меті активізацію цієї категорії громадян, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці та сприяють швидкому працевлаштуванню і відновленню трудової діяльності.

Також ми зробили детальний аналіз іноземного досвіду соціальної роботи з безробітними в умовах правового режиму воєнного стану. Нами було детально розглянуто соціальну роботу з безробітними в умовах Другої світової війни у Швеції, Польщі, Франції, Японії, Німеччині, Великобританії. Ми визначили досить багато спільних рис, які об'єднують ці країни у здійснені соціальної роботи з безробітними, а саме: допомога продуктами; розробка програм перенавчання та підвищення кваліфікації безробітних з метою отримання роботи в інших галузях; співпраця з благодійними організаціями; надання психологічної допомоги та інше.

Нами було детально розглянуто критерії оцінки ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті. До цих критеріїв можна віднести: рівень працевлаштування, якість зайнятості, інклюзивність та доступність програм, гнучкість та адаптивність програм, рівень задоволеності учасників, економічний вплив, соціальну згуртованість та стабільність, стійкість та фінансова ефективність програм, технологічну ефективність, міжнародну співпрацю та інновації.

Також нами було детально розглянуто програми та технології, які використовуються для подолання безробіття в місті Запоріжжі. Досить активно в Запоріжжі використовуються програми перекваліфікації, активно використовуються державні грантові програми для підтримки бізнесу та самозайнятості такі як «Власна справа» та «Гранти для ветеранів та другого з подружжя». Інформаційні платформи для працевлаштування, IT-курси та навчальні програми для перекваліфікації безробітних на спеціальності у сфері інформаційних технологій, коворкінг-центри та IT-інкубатори також активно працюють в Запоріжжя для подолання безробіття. Також досить поширеними є платформа «єРобота» та грантові програми від USAID, GIZ, покликані зменшити

рівень безробіття. Громадські та суспільно-корисні роботи з метою допомоги країні та армії, такі як «Армія відновлення» також досить розповсюджені. Згідно статистики центру зайнятості, кількість учасників «Армії відновлення» є достатньо чисельною та продовжує поповнюватися.

Не дивлячись на достатньо велику кількість програм та технологій, які використовуються для подолання безробіття в Запоріжжі, все одно ще існує безліч проблем в сфері зайнятості. Саме тому нами були запропоновані певні шляхи вдосконалення соціальних програм і технологій для боротьби з безробіттям. До них можна віднести: інтеграцію цифрових технологій в освіту, покращення співпраці з бізнесом, адаптацію освітніх програм під нові виклики ринку праці, використання штучного інтелекту (ШІ) та аналітики, менторські програми та кар'єрні консультанти, збільшення фінансової підтримки для соціальних підприємств, навчання соціальних підприємців, спрощення процедур для відкриття бізнесу, податкові пільги та державні субсидії, використання блокчейн-технологій для захисту даних працівників і забезпечення прозорості у взаємодії між роботодавцями та працівникам, навчання управлінню стресом та особистісному розвитку та інше. Ми вважаємо, що запропоновані нами покращення зможуть покращити ситуацію у сфері зайнятості.

Варто відзначити, що в ході роботи над темою нашого дослідження наша гіпотеза відносно того, що процес використання інноваційних технологій у сфері соціальної роботи може сприяти зниженню безробіття та підвищенню соціально-економічного розвитку у прифронтових містах, підтверджується частково. Ми з'ясували, що використання інноваційних технологій у сфері соціальної роботи є лише частиною успішного процесу зниження безробіття. Досить велику ролі в даному випадку грає компетентність соціального працівника, його обізнаність та вміння застосовувати на практиці комплексно інші технології соціальної роботи. Саме таке поєднання приведе до результату.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Агарков О. А., Арабаджиєв Д. Ю., Єрохіна Г. В., Мещан І. В. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Запоріжжя : Вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. 487 с.

2. Аналітична та статистична інформація. Запорізький обласний центр зайнятості: вебсайт. URL: https://zap.dcz.gov.ua/analitics/65 (дата звернення: 17.10.2024).

3. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості: вебсайт. URL: https://www.dcz.gov.ua/analitics/view (дата звернення: 16.07.2024).

4. Балабанюк Ж. В. Пошуки вакансії в Мережі: особливості віртуального ринку праці. Журнал Forbes Україна. 17.08.2023. URL: http://forbes.net.ua/ua/opinions/1424726-poshuki-vakansiyi-v-merezhiosoblivosti-virtualnogo-rinku-praci (дата звернення: 04.08.2024).

5. Балакірєва О. М., Яременко О. О. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів. Київ : Держ. центр соц. служб для молоді, 2002. 124 с.

6. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: учеб. пособ. 2-е изд., испр. Киев: МАУП, 2004. 216 с.

7. Бєздєнєжна Д. Принципи організації та діяльності державної служби зайнятості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023. № 36. С. 147-156. URL: https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-17 (дата звернення: 17.09.2024).

8. Близнюк В.В., Яценко Л.Д. Ринок праці України в умовах війни. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 1106–1113. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-137 (дата звернення: 17.09.2024).

9. Бойко Г. В. Зміни уявлення про себе в умовах втрати та відсутності роботи. *Актуальні проблеми психології. Економічна психологія. Організаційна*

психологія. Соціальна психологія. Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С.Костюка АПН України. Київ : Міленіум, 2003. Т. 1. Вип. 11. С. 10 –13.

10. В Україні безробітних залучатимуть до «Армії відновлення»: що це означає. Інформаційний портал «Гречка»: вебсайт. 07.11.2022. URL: https:// gre4ka.info/zhyttia/71683-v-ukraini-bezrobitnykh-zaluchatymut-do-armii-vidnovlennia-shcho-tseoznachaie (дата звернення: 23.10.2024).

11. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика : навчальний посібник / За ред. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. 134 с.

12. Велика українська енциклопедія / гол. ред. В. М. Локтєв. Київ : Держ. наук. устан. «Енциклопедичне видавництво», 2015. 1048 с.

13. Гончаров В. Правові аспекти соціального захисту безробітних громадян : монографія. Київ : Адвок. об'єднання України, 2014. 218 с.

14. Грідін О. В. Актуальні проблеми, сучасні тенденції та основні напрями подолання безробіття в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. С.38 - 40.

15. Європейська соціальна хартія. Документ № 994-300 від 18 жовтня 1961 р. Турин. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 (дата зверненя: 16.07.2024).

16. Завіновська Т.Г. Економіка праці: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2008. 30 с.

17. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 16.07.2024).

18. Зеліско Н.Б. Зайнятість населення та її державне регулювання / Н.Б. Зеліско, А. Гаврилюк . *Економічні проблеми сталого розвитку* : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. Суми : СумДУ, 2015. С. 473-475.

19. Капська А. Й. Соціальна робота: навчальний посібник / за ред. А. Й. Капської. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.

20. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.

21. Колотило А. М., Чуб І. М. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Харків : ХНАМГ, 2011. 82 с.

22. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с.

23. Комплексний аналіз діяльності Державної служби зайнятості на національному, обласному і місцевому рівнях (на прикладі Донецької, Луганської та Запорізької областей). URL: .https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/employment-services -report-UNRPP.pdf (дата звернення: 14.06.2024).

24. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919–1964. Т. 1. Женева : Міжнародне бюро праці, 1999. 1560 с.

25. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.

26. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с.

27. Кухар Т.В. Безробіття як соціальне явище та фактор зміни психічного стану особистості. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н.Каразіна*. Харків : Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. № 71. Вип. 38. С. 128–132.

28. Л. І. Северин, О. П. Войтович, В. М. Дудатьєва, О. М. Тарасова Азбука пошуку роботи. Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2008. 153 с.

29. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Василенко А. О. Модернізація ринку праці на засадах концепту соціальної відповідальності як базова умова відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : економіка та управління.* 2023. № 7. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-07-02 (дата звернення: 30.07.2024).

30. Новий тлумачний словник української мови / упоряд. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2003. Т. 2. 926 с.

31. Олійник Т. І., Жураковська А. В. Ринок праці в Україні під час війни. *Молодий вчений. Серія «Економічні науки».* 2024. № 1(125). С.121-125. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-3 (дата звернення: 06.08.2024).

32. Ортікова Н. В. Соціальні чинники молодіжного безробіття у сучасних дослідженнях. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 2. С. 44-47.

33. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 27.06.2024).

34. Павлюк Т.І. Ринок праці: теорія, методологія, практика: монографія. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2018. 212 с.

35. Панюкова Д.О. Адміністративно-правовий статус державної служби зайнятості України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2020. № 29. С. 213-220.

36. Полтавець В. Соціальна робота в Україні – перші кроки. Київ : KM Academia, 2000. 233 с.

37. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. Дата оновлення: 15.11.2024. URL : https://zakon.help/law/5067-VI/edition20.01.2018/ (дата звернення: 23.11.2024).

38. Психологічне консультування безробітних: методичний посібник / під ред. П. Г. Верьовки, Н. М. Бугай. Київ : Науково-методичний центр Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 1999. 33 с.

39. Річні підсумки аналізу показників національного ринку праці у 2023 році. Національне агентство кваліфікацій: вебсайт. 05.02.2024. URL: https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznikiv-nacionalnogo-rinku-praci-u-2023-roci/ (дата звернення: 17.09.2024).

40. Семигіна Т. В., Мигович І. І. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. Київ : Академвидав, 2005. 304с.

41. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі: монографія. Київ: Пульсари, 2003. 252 с.

42. Сільвестрова О.Ю. Технології соціальної допомоги: навчальний посібник. Луцьк: ЛНТУ, 2023. 104 с.

43. Скульська В. Є. Організація професійного навчання безробітних у професійно-технічних навчальних закладах: метод. посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 158 с.

44. Скуратівський В. А. Соціальна політика / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. Київ : UAPA, 1997. 360 с.

45. Слюсар С.Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 85-92. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

46. Соціальна робота у сфері зайнятості населення: навчальний посібник для студентів спеціальності соціальна робота / за ред. В. В. Харабет, А. І. Андрющенко, В. М. Ніколаєвського. Маріуполь: Новий світ, 2012. 568 с.

47. Сучасний словник із суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків : Прапор, 2006. 432 с.

48. Філософія. Хрестоматія: від витоків до сьогодення / За ред. Л. В. Губерського, А. О. Приятельчука. Київ : Видавництво «Знання», 2012. 455 с.

49. Харламов М.І. Соціальна робота: Курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2013. 96 с.

50. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

51. Addison P. The Road to 1945: British Politics and the Second World War. London : Pimlico. 1994. 350 p.

52. Becker G.S. Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. Journal of Political Economy. 1962. Vol.70, № 5, Part 2. P. 9-49. URL : http://marbles.sonoma.edu/users/c/cuellar/econ421/humancapital.pdf (дата звернення: 26.06.2024).

53. Calder A. The People's War: Britain, 1939-1945. London : Random House. 1969. 656 p.

54. Dower J. W. Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II. New York: W. W. Norton & Company /New Press. 1999. 676 p.

55. Evans R. J. The Third Reich in Power, 1933-1939. New York: Penguin Press. 2006. 941 p.

56. Field G. Blood, Sweat, and Toil: Remaking the British Working Class, 1939-1945. New York: Oxford University Press. 2011. 405 p.

57. Gellately R. The Gestapo and German Society: Enforcing Racial Policy, 1933-1945. New York: Oxford University Press.1990. 257 p.

58. Havens T. R. H. Valley of Darkness: The Japanese People and World War Two. New York: W. W. Norton & Company /New Press. 1978. 280 p.

59. Hazareesingh S. The Legend of the French Resistance, 1940–1945: Gender, War, and Myth-Making in Postwar France. New York: Oxford University Press. 2004. 648 p.

60. Jackson J. France: The Dark Years, 1940-1944. New York: Oxford University Press. 2001. 684 p.

61. Karlsson Tobias Work and Wages in Welfare States: Sweden, 1930-1980. Ph.D. Dissertation, Lund University. 2013. 342 p.

62. Kushner B. The Thought War: Japanese Imperial Propaganda. University of Hawaii Press. 2006. 254 p.

63. Labour market measures in in Sweden 2008–13: The crisis and beyond / Dominique Anxo, Thomas Ericson; International Labour Office, Research Department. Geneva: ILO, 2015. 33 p.

64. Labour market measures in in the United Kingdom 2008–13: The crisis and beyond / Abián García Rodríguez; International Labour Office, Research Department. Geneva: ILO, 2015. 39 p.

65. Mazower M. Dark Continent: Europe's Twentieth Century. New York: Vintage. 1999. 512 p.

66. Patton M. Q. Qualitative research and evaluation methods (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 2002. 640 p.

67. Snyder T. Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin. Journal of Genocide Research. 2011. № 13(3). P.313-352.

68. Tengblad, Stefan The Work-Life Balance in Sweden During and After the Second World War // The Life Course Reader: Individuals and Societies Across Time. Frankfurt am Main: Campus Verlag. 2006. P. 215-231.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Вієнко Анастасія Сергіївна, магістрантка 2 курсу магістратури, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: anastases.v1@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Діагностика ефективності технологій соціальної роботи з безробітними у прифронтовому місті» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Вієнко А.С.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Приймак О.М.